Αριθ. εισ. 132833

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1876

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡΑΓΚΩΝ 6.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γραφείον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1876

Ἀριθ. 13 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 28 Μαρτίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρρ, ὑπὸ ***

Συνέχεια· ἴδε σελ. 177.

Ἐρ.-Δὲν πρέπει τις νὰ ἐνδύεται καθαρά, καθὼς ἔλεγαν οἱ παλαιοὶ «Κάλλια νὰ μὲ ζηλεύουν παρὰ νὰ μὲ λυποῦνται;»

Ἀπ.-Μάλιστα, πρέπει νὰ ἐνδύεται καθαρά· εἶναι ὅμως καὶ ἀνωφελὲς καὶ ἐπικίνδυνον νὰ ἐρεθίζωμεν τὸν φθόνον, καθὼς ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ προκαλῶμεν καὶ τὸν οἶκτον. Ἐὰν ἔχῃς ἐξωτερικὸν ἀνώτερον τῆς καταστάσεώς σου, προκαλεῖς ἐνταυτῷ καὶ τὸν φθόνον τῶν μωρῶν καὶ τὸν οἶκτον τῶν ἐντίμων ἀνθρώπων. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται ὁ ἐνδεδυμένος καλῶς· τὰ πλουσιώτερα ἐνδύματα εἶναι ἀπόδειξις τῆς μικρότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν ζώων, δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεύεται ὅτι ἔχει ἀνάγκην τοῦ δέρματος αὐτῶν διὰ νὰ στολισθῇ.

Αὐτὴ ἡ γυνὴ χθὲς μὲν ἦτο γλυκεῖα καὶ ἀγαθή, σήμερον δὲ εἶναι ἀλαζὼν καὶ τραχεῖα· διατί μετεβλήθη; Διότι ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν πτερὸν ἀποσπασθὲν ἀπὸ τὴν οὐρὰν στρουθοκαμήλου. Πόσον λοιπὸν ἡ στρουθοκάμηλος θὰ ἐπαίρεται αἰσθανομένη ὅτι ἔχει πολλὰ τοιαῦτα πτερά!

Νομίζεις ὅτι ἡ τοιαύτη ὑπερηφάνεια εἶναι ὀλιγώτερον γελοία ἐὰν ἔχῃ ἀφορμὴν σκέπασμα περσικὸν, κατασκευασμένον ἀπὸ τὰς τρίχας εἴδους τινὸς αἰγῶν;

Καὶ τοῦτο τὸ μεταξωτὸν φόρεμα προέρχεται ἀπὸ ἓν ζωύφιον λευκὸν, ὀνομαζόμενον βόμβυξ, ὅστις ἀφίνει μὲ καταφρόνησιν τὸ περικάλυμμά του διὰ νὰ γίνῃ πεταλοῦδα.

Καὶ οἱ ἀδάμαντες τί εἶναι πρὸς τοὺς σοφούς; Ἄνθρακες.

Σήμερον ἀρχίζουν ἐνδυόμενοι καὶ στολιζόμενοι μὲ πλούσια φορέματα, ἔπειτα τρώγουν καὶ πίνουν, θερμαίνονται δὲ μὲ τὰ ἐπίλοιπα, ἐὰν μείνῃ ἐπίλοιπον. Ἕκαστος ἐπιθυμεῖ νὰ φανῇ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι εἶναι· ἡ ἐπιθυμία ὅμως αὐτὴ φέρει πολλὴν δαπάνην, διότι ἀναγκάζεται νὰ ἐξοδεύῃ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἔχει. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς θλιβερᾶς ταύτης κωμῳδίας εἶναι ὅτι καταντοῦν νὰ γίνουν ἐλεεινοὶ καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἡ τύχη δὲν κατεδίκασεν εἰς τὴν πτωχείαν.

Ἔπρεπεν ὁ ὀρθὸς νοῦς καὶ ἡ δημοσία χρηστότης νὰ κατασκευάσουν νόμους ἐναντίον τῆς πολυτελείας τοιούτους, ὥστε νὰ σέβωνται αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι. Σήμερον ὁ ἐργάτης ἠμπορεῖ νὰ καυχηθῇ διὰ τὸ ἐπάγγελμά του· ἀλλὰ διατί πολλοὶ ἐργάται οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἔνδυμα ἰδιαίτερον τὸ ἀφῆκαν διὰ νὰ φορέσουν ἄλλο πλέον ἀκριβόν;

Οἱ λεπτουργοὶ φοροῦντες πλατέα βρακία καὶ γελέκια δὲν ἦσαν καλλίτερα ἐνδεδυμένοι ἢ σήμερον, ὅτε φοροῦν ἐνδύματα εὐρωπαϊκὰ χωρὶς καμμίαν χάριν;

Ἐννοῶ νὰ θέλῃ ἡ σύζυγος ἢ ἡ κόρη τοῦ ἐργάτου νὰ ἦναι καλὰ ἐνδεδυμένη· τὸ αἴσθημα εἶναι φυσικόν· ἀλλὰ νὰ ἦναι μόνον διὰ νὰ φαίνωνται εὔμορφοι, καὶ ὄχι πλούσιαι. Ἂς ἀποφεύγουν μὲ καταφρόνησιν τὰ ψευδῆ κοσμήματα, ἂς φοροῦν πράγματα σύμφωνα μὲ τὴν κατάστασίν των, καὶ ἂς ἀρκοῦνται εἰς τὴν φυσικήν των χάριν, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰς τοὺς ὀδόντας, εἰς τὴν σεμνότητα καὶ εἰς τὸ κάλλος των.

Πλὴν τῆς πτωχείας, εἰς τὴν ὁποίαν καταδικάζει ἡ πολυτέλεια τὸν δυστυχῆ ἐργάτην, οὗτος δὲν τολμᾷ πλέον νὰ φέρῃ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν κόρην του οὔτε εἰς ἐντίμους διασκεδάσεις, διότι θὰ ἠσθάνετο τὸν ἑαυτόν του ἐξηυτελισμένον, τὴν σήμερον πρὸ πάντων, ὅτε ἀπαιτοῦνται ἀκριβὰ φορέματα· καὶ διὰ τοῦτο τὰς ἀφίνει εἰς τὴν οἰκίαν· οὔτε περίπατον, οὔτε χορὸν, οὔτε γάμον βλέπουν· μόνος αὐτὸς ἐπισκέπτεται τὸ καπηλεῖον. Ἡ Κυριακὴ, αἱ ἑορταὶ τῆς οἰκογενείας, τῆς ἀναπαύσεως, τῆς εὐθυμίας, ἐξοδεύονται ἀπὸ μὲν τὰς γυναῖκας εἰς ἀθυμίαν, ἀπὸ δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς παραλυσίαν.

Καὶ δὲν ὁμιλῶ μόνον διὰ τὸν ἐργατικὸν λαὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ὑπάλληλον καὶ διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ ὑπαλλήλου καὶ διὰ τὸν ἔχοντα εἰσόδημα καὶ διὰ τὴν σύζυγον αὐτοῦ· ὅλος ὁ κόσμος θέλει ν' ἀπατᾷ ἑαυτόν. Ὁποία κωμῳδία!

Τοῦτο δὲ τὸ αἰώνιον ψεῦδος ἔχει δύο ἀποτελέσματα· ἐὰν ἐπιτύχῃς, φαίνεσαι πλούσιος καὶ σὲ φθονοῦν, ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃς, σὲ χλευάζουν.

Ἰδὲ ἐκείνην τὴν γυναῖκα· σὲ φαίνεται πλουσία, διότι ἔχει περὶ τὰς χεῖρας πολύτιμον γοῦναν, βραχιόλια καὶ δακτυλίδια ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὰ χειρόκτια.

Παρεκεῖ ἰδὲ ἄλλην ἀνόητον μετημφιεσμένην· ἡ χειρίς της εἶναι ἀπὸ δέρμα γαλῆς, τὰ κοσμήματά της ὀρειχάλκινα, καὶ τὸ κάλυμμα τοῦ προσώπου της, ἀγνοῶ ἀπὸ τί.

Εἶναι σύζυγος ὑπαλλήλου ἔχοντος μισθὸν ἑκατὸν πεντήκοντα δραχμῶν κατὰ μῆνα· ὅσοι τὴν παρετήρησαν ἐκ τοῦ πλησίον, ἢ ὅσοι ἠπατήθησαν ἀπὸ τὰ ψευδῆ κοσμήματά της, λέγουν ὅτι ἢ ὁ σύζυγός της εἶναι κλέπτης, ἢ αὐτὴ εἶναι κακοήθης· διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξοδεύῃ τόσα, ἔχων μόνον ἑκατὸν πεντήκοντα δραχμὰς κατὰ μῆνα; τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἤθελα νὰ ἦμαι σύζυγός της.

Ἂν ἡ ἰδία αὐτὴ γυνὴ φορῇ ἔνδυμα ἀφελὲς, πῖλον μέτριον, τραχηλίαν ἁπλῆν καὶ λευκοτάτην, ἂν ἔχῃ τὴν κόμην στιλπνὴν καὶ ἐν γένει τὸ ἦθος σεμνὸν, θὰ εἰποῦν, ἰδοὺ ὡραία νέα· θὰ ἦναι βεβαίως σύζυγος κανενὸς ὑπαλλήλου ἔχοντος ἑκατὸν πεντήκοντα δραχμῶν μισθόν. Πόσον εἶναι εὐπρεπὴς καὶ καλὴ οἰκοκυρὰ καὶ διόλου φιλάρεσκος, καὶ πόσον θὰ ζηλεύουν διὰ τοῦτο τὸν ἄνδρα της!

Ἐρ.-Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ὅταν εὕρῃ τις ἄνθρωπον πνιγμένον πρέπει ν' ἀφήσῃ τὰ ποδάρια του εἰς τὸ νερὸν καὶ νὰ μὴ τὸν βοηθήσῃ ἕως οὗ φθάσῃ ὁ δήμαρχος ἢ ὁ ἀστυνόμος; Καὶ ὅταν τις εὕρῃ ἄνθρωπον κρεμασμένον πρέπει νὰ περιμένῃ νὰ ἔλθῃ δημόσιος ὑπάλληλος διὰ νὰ κόψῃ τὸ σχοινίον;

Ἀπ.-Δὲν ὑπάρχει τοιοῦτος νόμος, τόσον μωρὸς καὶ τόσον ἀπάνθρωπος. Ἐὰν τις εὐτυχήσῃ νὰ σώσῃ ἄνθρωπον πνιγόμενον ἢ νὰ κόψῃ ἐγκαίρως τὸ σχοινίον κρεμασμένου, πρέπει νὰ σπεύσῃ νὰ τὸ κάμῃ.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ ἀνασκηκόνωμεν τὸν πνιγμένον ἀπὸ τὰ ποδάρια διὰ νὰ ἀποβάλῃ ὅσον νερὸν ἔπιεν;

Ἀπ.-Ἐξ ἐναντίας, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πνίγεται καὶ ὁ ὑγιής. Ὁ πνιγμένος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὔτε τρία ποτήρια νεροῦ ἔχει εἰς τὸν στόμαχόν του· πρέπει νὰ χαλαρώσωμεν τὰ φορέματά του, νὰ τὸν ἐξαπλώσωμεν ἀνάσκελα, μὲ τὴν κεφαλὴν ὀλίγον ὑψωμένην καὶ κλίνουσαν εἰς τὰ πλάγια, νὰ τρίψωμεν τὸ στῆθος, τὴν κοιλίαν καὶ τὰς κνήμας του μὲ μάλλινον ὕφασμα, καὶ νὰ προσκαλέσωμεν ἰατρόν.

Ἕπεται συνέχεια.

Κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς νόμους, ὅπως ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ τῆς Ἀγγλίας προβιβασθῇ τις εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπονα υάρχου, ἀπαιτεῖται νὰ ταξειδεύσῃ ἐπὶ τριετίαν ἐπὶ πλοίου ἐκ τῶν πρωτευόντων, καὶ ὡς κυβερνήτης αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ αἱ τοιαῦται διατάξεις δὲν εἶνε νεκρὸν γράμμα, οὔτε κοιμῶνται καὶ ἀπέναντι τῶν βασιλικῶν προσώπων αὐτῶν, καὶ ὁ πρίγκηψ Ἀλφρέδος, ἵνα προβιβασθῇ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπονα υάρχου, διετάχθη νὰ ταξειδεύσῃ ἐπὶ τριετίαν κυβερνῶν τὸ θωρηκτὸν *Σουλτάνον*.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἰδε σελ. 178·

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ.

Αἱ ἀρτηρίαι.

Ἂν ἐννόησες καλῶς τὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν σοῦ διηγήθην τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ἐννόησες ἐπίσης καὶ τὸ μυστήριον τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, καὶ ἠξεύρεις πολὺ περισσότερα περὶ τούτου ἀφ' ὅσα ἐγνώριζον ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαιῶνος. Διότι—καὶ μὴ σοῦ φανῇ τοῦτο παράδοξον, —τὸ μυστήριον αὐτὸ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματός μας ἦτον ἄγνωστον εἰς τοὺς παλαιοὺς, καὶ μόλις πρὸ διακοσίων ἐτῶν εἷς μέγας ἰατρὸς, ἄγγλος τὴν πατρίδα καὶ ὀνομαζόμενος Ἅρβεϋ, ἀνεκάλυψε τὸν μηχανισμὸν τῆς καρδίας καὶ τὴν πορείαν τοῦ αἵματος.

Τώρα δὲ, ὅτε ἔμαθες πῶς ἐργάζεται ὁ μικρὸς ἐκεῖνος σάκκος, ὅστις ὀνομάζεται καρδία, πρέπει νὰ μάθῃς καὶ τὰ ἀληθινὰ ὀνόματα τῶν συστατικῶν τῆς μηχανῆς τὴν ὁποίαν ἐγνώρισες.

Τὰ δύο μεγάλα χωρίσματα τῆς καρδίας ὀνομάζονται *κοιλίαι*, τὰ δὲ δύο μικρὰ, τὰ ὁποῖα κεῖνται ὑπεράνω των, ὀνομάζονται *κόλποι*. Διακρίνονται δὲ καὶ αἱ *κοιλίαι* καὶ οἱ *κόλποι* εἰς δεξιοὺς καὶ ἀριστεροὺς, ἀναλόγως τῆς θέσεώς των. Αἱ ἐσωτερικαὶ ἐκεῖναι περίεργοι θύραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ὅλη ἡ ἐνέργεια τῆς μηχανῆς, ὀνομάζονται *βαλβῖδες*.

Ἡ ἀνοικτὴ δεξαμενὴ εἶνε, καθὼς πιστεύω ἐννόησες καὶ μόνη σου, οἱ πνεύμονες, ὅπου τὸ αἷμα ἔρχεται εἰς συνάφειαν μὲ τὸν ἀέρα.

Ὁ ὑπόγειος ὀχετὸς εἶνε τὸ λεπτὸν ἔντερον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐν ἐκτάσει ὡμιλήσαμεν, καθὼς ἐνθυμεῖσαι, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον συναθροίζεται ὁ χυλός· οἱ δὲ σωλῆνες οἵτινες διακλαδοῦνται ἐξ αὐτοῦ εἶνε τὰ χυλοφόρα ἀγγεῖα, διὰ τῶν ὁποίων μόνων φέρεται εἰς τὴν καρδίαν κάτι τι νέον.

Οἱ σωλῆνες, οἵτινες διανέμουσι τὸ ὕδωρ, καὶ ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν μηχανὴν διακλαδοῦνται πανταχοῦ, ὀνομάζονται *ἀρτηρίαι*, οἱ ἄλλοι δὲ ἐκεῖνοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιστρέφει τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μηχανὴν, ὀνομάζονται *φλέβες*.

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ στραγγιστήρια, τὰ ὁποῖα προορισμὸν ἔχουν νὰ καθαρίζωσι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὰς ἀκαθαρσίας αἵτινες συνάζονται ἐντός του καθ' ὁδὸν, ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐντὸς τοῦ σώματός μας· εἶνε δὲ τὰ δωμάτια οὕτως εἰπεῖν ἐκεῖνα, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν ὅτε ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ ἥπατος, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀφίνει τὸ αἷμα τὰ ἄχρηστα ὑλικά του, καὶ ἀναχωρεῖ πάλιν μὲ κενὰ τὰ θυλάκια, καθὼς τότε εἴπομεν, ἂν ἐνθυμῆσαι.

Ὁλόκληρος, καθὼς βλέπεις, ὁ μηχανισμὸς περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγομεν εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιστολὴν, ἀνευρίσκεται ἐντὸς τοῦ σώματός μας, καὶ πολὺ τελειότερος μάλιστα. Ἓν δὲ τῶν τελειοτάτων καὶ ἐντελῶς ἀμιμήτων μερῶν του εἶνε αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες, ὁ θαυμάσιος αὐτῶν μηχανισμὸς καὶ ἡ ἀκατανόητος λεπτότης τῶν ἀναριθμήτων αὐτῶν διακλαδώσεων.

Ἂς ὁμιλήσωμεν ὀλίγον περὶ τῶν θαυμαστῶν αὐτῶν σωλήνων, καὶ ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰς ἀρτηρίας.

Εἶδες ποτέ σου ἰατρὸν νὰ ἐξετάζῃ τὸν σφυγμὸν ἀσθενοῦς; Ἐξέτασε μόνη σου εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βραχίονός σου, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *καρπός*, εὐθὺς ὑποκάτωθεν τοῦ ἀντίχειρος, καὶ θὰ εὕρῃς εὐκόλως τὸ μέρος ὅπου θὰ αἰσθανθῇς κάτι τι νὰ κτυπᾷ ὑποκάτω τῶν δακτύλων σου. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο διέρχεται ἀρτηρία, καὶ ὁ μικρὸς κτύπος τὸν ὁποῖον αἰσθάνεσαι εἶνε ἠχὼ οὕτως εἰπεῖν τῶν παλμῶν τῆς καρδίας σου. Ὁσάκις ὁ ἀριστερὸς κόλπος τῆς καρδίας σου συστέλλεται καὶ ὠθεῖ τὸ αἷμα εἰς τὰς ἀρτηρίας, αὗται, αἵτινες εἶνε πολὺ ἐλαστικαὶ, ἐξογκοῦνται αἴφνης καὶ συστέλλονται πάλιν εὐθὺς, διὰ νὰ ἐξογκωθῶσιν ἐκ νέου ὅταν ἔλθῃ νέον ῥεῦμα αἵματος. Τοιουτοτρόπως δὲ ἡ κίνησις των κανονίζεται κατὰ τὰς κινήσεις τῆς καρδίας, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι αἱ ἀρτηρίαι ἐξογκοῦνται ὁσάκις ἡ καρδία συστέλλεται, καὶ συστέλλονται ὁσάκις ἐκείνη ἐξογκοῦται· τοῦτο ὅμως εἶνε ἀδιάφορον εἰς τὸν ἰατρὸν, ὅστις θέλει ἁπλῶς καὶ μόνον νὰ μάθῃ πόσον ταχέως κτυπᾷ ἡ καρδία τοῦ ἀσθενοῦς του. Θὰ σοῦ ἐξηγήσω δὲ εὐθὺς τὸ διατί, διότι τοῦτο εἶνε σπουδαιότατον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς κυκλοφορίας.

Ὅταν ἦσο μικρὰ, πολὺ μικρὰ, ἡ καρδία σου εἶχε 130 ἕως 140 κτύπους εἰς τὸ λεπτόν· μετὰ ταῦτα ἠλαττώθησαν εἰς 100, καὶ κατόπιν εἰς ὀλιγωτέρους ἀκόμη. Σήμερον δὲν ἠξεύρω ἀκριβῶς, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι ἔχει 90 κτύπους εἰς τὸ λεπτόν. Ὅταν θὰ γείνῃς μεγάλη κόρη, νεᾶνις πλέον καὶ δεσποινὶς, θὰ ἔχῃ ὀγδοήκοντα μόνον σχεδὸν κτύπους· ὅταν γείνῃς μήτηρ, ἑβδομήκοντα πέντε περίπου, καὶ ὅταν γείνῃς μάμμη, πεντήκοντα μόλις ἢ ἑξήκοντα ἢ καὶ ἀκόμη ὀλιγωτέρους. Ἀναφέρεται μάλιστα παράδειγμα ἑνὸς γέροντος, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία εἶχεν 29 μόνον παλμοὺς εἰς τὸ λεπτόν.

Σημείωσε δὲ, ὅτι εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς σοῦ εἶπα *σχεδὸν* ἢ *περίπου*, διότι ἡ καρδία εἶνε πολὺ ἰδιότροπος καὶ δὲν ἔχει σταθερὸν κανόνα, ἀλλὰ μεταβάλλει τὴν πορείαν της εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ὁ φόβος, ἡ χαρὰ, καὶ ὅλα τὰ αἰσθήματα, ὅσα ταράττουν τὴν ψυχήν μας, ταχύνουσιν ἢ βραδύνουσι τὰς κινήσεις τῆς καρδίας, καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ μεταβολαὶ τῆς ὑγείας μας. Ὅταν ἔχωμεν π. χ. πυρετὸν, τὸ αἷμα τρέχει εἰς τὰ τέσσαρα, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἡ καρδία τῶν μεγάλων κτυπᾷ τότε τόσον γρήγορα ὅσον καὶ ἡ καρδία τῶν μικρῶν παιδίων, πολλάκις δὲ καὶ ἀκόμη ταχύτερα. Εἰς ἄλλας ἀσθενείας ὁ σφυγμός μας πηδᾷ καθὼς ὁ καλπάζων ἵππος, εἰς ἄλλας δὲ πάλιν πηγαίνει τόσον ἀργὰ, ὥστε μόλις κανεὶς τὸν διακρίνει.

Ὁ σφυγμὸς λοιπὸν ἀποκαλύπτει σπουδαῖα πράγματα εἰς τὸν ἰατρὸν, καὶ ἡ καρδία προδίδει τὸ μυστήριον εἰς αὐτὸν τῶν ἀσθενειῶν μας, ὅσον βαθέως καὶ ἂν κρύπτωνται αὗται ἐντὸς τοῦ σώματος.

Ὅταν ὁ ἰατρὸς ψαύῃ τὸν καρπὸν τοῦ ἀσθενοῦς, εἶνε τὸ ἴδιον ὡς ἐὰν ἔψαυε τὴν καρδίαν του, τὴν ὁποίαν, ἐννοεῖς, δὲν εἶνε εὔκολον νὰ ἐξετάζῃ ὁ ἰατρὸς εἰς πᾶσαν περίστασιν.

Μὴ νομίζῃς ὅμως διὰ τοῦτο ὅτι ἡ ἀρτηρία τοῦ καρποῦ εἶνε προνομιοῦχος. Ὅλαι αἱ ἀρτηρίαι εἶνε τῆς αὐτῆς κατασκευῆς καὶ ἀπαράλλακτοι, δὲν δύνανται δὲ νὰ χρησιμεύσωσιν ὅλαι εἰς ἐξέτασιν τοῦ σφυγμοῦ, διότι ἐν γένει κρύπτονται ὑπὸ τὰς σάρκας τοῦ σώματος, καὶ δὲν εἶνε εὔκολον νὰ τὰς ἀναζητήσῃ τις.

Πρόσεξε τί κάμνει ἡ μήτηρ σου, ὅταν τοποθετῇ πράγματα ἐντὸς κιβωτίου· ὅ,τι πρᾶγμα εἶνε λεπτὸν καὶ φοβεῖται μήπως βλαφθῇ, τὸ θέτει εἰς τὸ μέσον τοῦ κιβωτίου, διὰ νὰ ἦνε ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένον. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὰς ἀρτηρίας· τῶν ἀρτηριῶν τὰ παθήματα εἶνε πολὺ σπουδαῖα καὶ ἐπικίνδυνα, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τὰς ἐφύλαξε καλά· ἐνῷ αἱ φλέβες, καὶ ἂν πάθουν τίποτε, ὑποφέρουσιν εὐκολώτερα τὸ πάθημα, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τὰς ἄφησε νὰ περιφέρωνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὸ δέρμα. Ὅταν ὅμως τὰ ὀστᾶ καταλαμβάνωσιν ὅλον τὸν τόπον καὶ προχωρῶσι μέχρι σχεδὸν τοῦ δέρματος, καθὼς συμβαίνει τοῦτο εἰς τὸν καρπὸν, τότε ἀναγκάζεται καὶ ἡ ἀρτηρία θέλουσα καὶ μὴ θέλουσα νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ δέρματος, καὶ δυνάμεθα κάλλιστα νὰ τὴν ψαύσωμεν.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἀρτηρίας αὐτῆς τοῦ καρποῦ εἶνε καὶ ἄλλαι ἀρτηρίαι, αἵτινες διέρχονται ὑποκάτω τοῦ δέρματος, καθὼς ἐν παραδείγματι ἡ ἀρτηρία τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ ἀρτηρία τοῦ κροτάφου, ἡ διερχομένη πολὺ πλησίον τοῦ ὠτός.

Ἐννοεῖς ὅμως κάλλιστα ὅτι εἶνε πολὺ εὐσχημότερον νὰ ψαύῃ ὁ ἰατρὸς τὸν καρπὸν τοῦ ἀσθενοῦς του, παρὰ τὸν κρόταφόν του ἢ μάλιστα τὸν πόδα του.

Τώρα θὰ σοῦ μάθω ἐν συντόμῳ τὰς κυριωτέρας ἀρτηρίας καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον διανέμουσι τὸ αἷμα εἰς τὸ σῶμά μας.

Ὅλον τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ὠθεῖ πρὸς τὰ ἔξω ὁ ἀριστερὸς κόλπος τῆς καρδίας, ὅταν συστέλλεται, εἰσέρχεται εἰς ἕνα μεγάλον σωλῆνα, ὅστις ὀνομάζεται *ἀορτή*. Ἡ ἀορτὴ αὕτη ἀναβαίνει πρῶτον πρὸς τὰ ἐπάνω, ἔπειτα δὲ κυρτοῦται πρὸς τὰ κάτω· ἐκ τῆς καμπῆς δὲ ταύτης, ἥτις ὁμοιάζει μὲ τόξον, καὶ ὀνομάζεται διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας *ἀορτικὸν τόξον*, φύονται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν διακλαδώσεις, αἵτινες φέρουσι τὸ αἷμα εἰς τοὺς δύο βραχίονας καὶ εἰς τὴν κεφαλήν. Μετὰ ταῦτα ἡ ἀορτὴ ἀρχίζει πάλιν νὰ καταβαίνῃ. Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς βεβαίως ἐννοεῖς, ἡ σπουδαία αὐτὴ ἀρτηρία, ἡ τροφὸς ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, ἔπρεπε νὰ προφυλαχθῇ ἐναντίον παντὸς κινδύνου, εἶνε τοποθετημένη εἰς ἀσφαλεστάτην θέσιν, τουτέστι ὄπισθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἤτοι τοῦ ῥαχοκοκκάλου, καθὼς λέγομεν κοινῶς. Ἐκεῖ μένει κάλλιστα ὠχυρωμένη ἡ ἀορτή, καὶ καταβαίνει καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ῥάχεώς μας μέχρι τῶν νεφρῶν, διακλαδουμένη ὅμως καθ' ὁδὸν εἰς πολλὰς μικροτέρας ἀρτηρίας, αἵτινες διανέμουσι τὸ αἷμα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ θώρακος. Φθάνουσα δὲ εἰς τὰ νεφρά, διαχωρίζεται πάλιν εἰς δύο κλάδους, οἵτινες καταβαίνουν μέχρι τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν.

Βλέπεις ὅτι αἱ κυριώτεραι ἀρτηρίαι τοῦ σώματός μας δὲν εἶνε πολλαί, καὶ δύνασαι εὐκόλως νὰ τὰς ἐνθυμῆσαι. Περὶ τῶν μικροτέρων ὅμως διακλαδώσεων δὲν ἐπιχειρῶ κἂν νὰ σοῦ κάμω λόγον, διότι ἡ ἀπαρίθμησις αὐτῶν εἶνε πρᾶγμα ἀδύνατον. Ἐκλεξε τὴν λεπτοτάτην βελόνην σου καὶ τρύπησε δι' αὐτῆς ὀλίγον οἷον δήποτε μέρος τοῦ σώματός σου θέλεις· θὰ ἔβγῃ βεβαίως αἷμα. Τί σημαίνει τοῦτο; Σημαίνει, ὅτι εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μέρος τοῦ σώματός σου ὑπῆρχεν ἓν τοὐλάχιστον αἱματοφόρον ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐτρύπησεν ἡ βελόνη. Συλλογίσου δὲ τώρα εἰς πόσα μέρη τοῦ σώματός σου, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, χωρεῖ ἡ μύτη μιᾶς βελόνης, καὶ ὅταν τὰ μετρήσῃς, ἂν δυνηθῆς, μὴν ὑποθέσῃς πάλιν ὅτι ἐμέτρησες καὶ ὅλα τὰ αἱματοφόρα ἀγγεῖα. Διότι ἡ βελόνη, συγκρινομένη μὲ αὐτά, εἶνε χονδροειδέστατος πάσσαλος, καὶ σχίζει ὄχι μόνον ἓν ἀλλὰ πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὅταν *εἰσέρχεται εἰς τὴν σάρκα σου*.

Τοῦτο σοῦ φαίνεται κάπως ὑπερβολικόν. Διὰ νὰ πεισθῇς ὅμως ὅτι τοιουτοτρόπως ἔχει τὸ πρᾶγμα, συλλογίσου τὸ ἑξῆς. Ὅσον λεπτὴ καὶ ἂν ἦνε ἡ βελόνη, τὴν βλέπεις ὅμως· ἐνῷ τὰς τελευταίας διακλαδώσεις τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων κανεὶς ὀφθαλμὸς δὲν δύναται νὰ τὰς διακρίνῃ· τόσον εἶνε λεπταί!

Τοῦτο σὲ ἐκπλήττει βέβαια· καὶ ὅμως ἔχω καὶ κάτι ἄλλο νὰ σοῦ εἰπῶ ἀκόμη ἐκπληκτικώτερον.

Ἤκουσες ἴσως ποτέ σου, ὅτι ὑπάρχει ἐν θαυμάσιον ὄργανον, ὀνομαζόμενον μικροσκόπιον, διὰ τοῦ ὁποίου βλέπομεν τὰ πράγματα χιλίας φορὰς μεγαλείτερα παρ' ὅ,τι εἶνε. Διὰ τοῦ μικροσκοπίου λοιπὸν αὐτοῦ βλέπομεν ἄπειρα αἱματοφόρα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν διακρίνομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας μόνων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δυστυχῶς δὲν τὰ βλέπομεν ὅλα· βλέπομεν μόνον, ὅτι τὰ μικρὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἀγγεῖα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄλλα μικρότερα, καὶ αὐτὰ εἰς ἄλλα πολὺ μικρότερα, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἕως ὅτου δὲν διακρίνομεν πλέον τίποτε, ἐνῷ αἱ ὑποδιαιρέσεις ἐξακολουθοῦσι πάντοτε.

Ἐννοεῖς δὲ κάλλιστα, ἂν σκεφθῇς ὀλίγον, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἀλλέως τὸ πρᾶγμα· καθότι ἓν καὶ μόνον, τὸ ἐλάχιστον ἄτομον τοῦ σώματός μας ἂν δὲν ἐλάμβανεν αἷμα, δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ τραφῇ· τί λέγω, νὰ τραφῇ; δὲν θὰ ὑπῆρχε κἂν διόλου, διότι τὸ αἷμα δημιουργεῖ καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν ἀτόμων τοῦ σώματος.

Τὰ μικρὰ αὐτὰ καὶ ἀδιόρατα ἀγγεῖα τοῦ αἵματος τὰ ὠνόματαν οἱ πρῶτοι ἐπιστήμονες *τριχοειδῆ*, διότι δὲν ἐφαντάζοντο βεβαίως πόσα θαυμάσια ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ μικροσκόπιον, καὶ δὲν εὗρον ἄλλο πρᾶγμα καταλληλότερον νὰ ἐκφράσῃ τὴν λεπτότητα τῶν ἀγγείων ἐκείνων, παρὰ τὰς τρίχας. Καὶ ὅμως ἑκάστη τῶν λεπτῶν τριχῶν τῆς μαλακῆς σου κόμης εἶνε χονδροειδέστατον σχοινίον, παραβαλλομένη πρὸς τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εἶνε διεσπαρμένα πανταχοῦ τοῦ σώματός σου.

Σημείωσε δὲ ἐπὶ τέλους, ὅτι ἑκάστη τῶν τριχοειδῶν αὐτῶν ἀρτηριῶν ἔχει ὡς πᾶσα ἀρτηρία τρεῖς χιτῶνας ἤτοι ὑποκάμισα, οὕτως εἰπεῖν, ἅτινα διακρίνονται κάλλιστα εἰς τὰς κάπως μεγάλας ἀρτηρίας, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν τῶν χιτώνων ὑπάρχει αἷμα, ὅτι εἰς τὸ αἷμα αὐτὸ ὑπάρχουσι τριάκοντα περίπου οὐσίαι γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς καὶ τίς οἶδε πόσαι ἄγνωστοι, καὶ θὰ σχηματίσῃς ἴσως περίπου ἰδέαν τινὰ τῶν θαυμάτων, ἅτινα περικλείει πᾶν ἐλάχιστον μέρος τοῦ σώματός σου.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΔΥΟ ΜΩΡΑΪΤΙΣΣΑΙ

Β'

Η ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΜΟΥΧΛΙΩΤΙΣΣΑ

Ὁ ἀναβαίνων τὴν ἀνάντη ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ τῶν Μύλων τοῦ Ναυπλίου εἰς Τριπολιτσάν, ἀφοῦ περάσῃ τὸν Ἀχλαδόκαμπον, ἔχει δεξιᾷ τὸ Παρθένιον ὄρος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐγείρεται πύργος καλούμενος *Παλαιὸ Μουχλί*· ἔπειτα δὲ, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τῶν ὀρέων εἰς τὸ περὶ τὴν πόλιν ἐκείνην ἁπλούμενον εὐρὺ πεδίον καὶ διέλθῃ τὰ Ἀγιοργίτικα, ἐὰν ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ πρὸ τῆς κόμης ταύτης θάλλοντος ἀμπελοφύτου χώρου, θέλει πάλιν ἀκούσει ὅτι ὀνομάζεται *Μουχλί*. Ἐκεῖ λοιπὸν ἦτο ἡ κατὰ τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς χρόνους πολλάκις μνημονευομένη ἡγεμονία τοῦ *Μουχλίου*, ἧς οἱ *δυνάσται*, ὠχυρωμένοι ἔντες ἐντὸς τῶν ὀρέων, ἐδέσποζον μεγάλου μέρους τοῦ πεδίου ὅπερ τὸ πάλαι κατείχετο ὑπὸ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Μαντινείας καὶ ἐν τῷ στενοτέρῳ τοῦ ὁποίου σημείῳ συνεκροτήθη ἡ πολυθρύλητος *μάχη* καθ' ἣν ἐνίκησεν ἄρα καὶ ἔπεσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ὅτι δὲ ἐνταῦθα ζητητέον τὸ ἱστορικὸν τοῦτο *Μουχλί* καὶ οὐχὶ εἰς Ἀμύκλας, ὅπως ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἴσως διά τε τὸ μέχρι τινὸς ὁμόηχον καὶ τὴν γραφὴν *Ἀμυκλίου* τοῦ παρισινοῦ Κώδικος τῆς τοῦ Φραντζῆ ἱστορίας, δηλοῦται ἐκ τοῦ Χαλκοκονδύλη λέγοντος «ἐπὶ Μουχλὴν τῆς Τεγέης πόλιν» καὶ προστιθεμένου ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ ὀχυροῦ ὄρους καὶ ἐρυμνοῦ, ὁ δὲ περὶ αὐτὴν χῶρος ἦτο χαλεπός τε καὶ δύσβατος.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἦρχε τοῦ Μουχλίου ὁ Δημήτριος Ἀσάν, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ ἦτο ἡ ἀνώνυμος Μουχλιώτισσα, περὶ ἧς θέλομεν ὁμιλήσει σήμερον. Οἱ Ἀσάναι ἦσαν βουλγαρικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ κατασταθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέδεσαν τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ εἷς μὲν τοῦ οἴκου τούτου κλάδος παρέμεινεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπου βλέπομεν αὐτὸν καταλεγόμενον μεταξὺ τῶν πρωτευόντων ἑλληνικῶν οἴκων μέχρι τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τοῦ τότε γράψαντος Γάλλου Λακροᾶ. Ἕτερος δὲ κλάδος μετηνάστευσεν εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐνταῦθα οἱ Ἀσάναι ἐσυγγένευσαν διὰ κηδεστίας πρὸς τοὺς Ζαχαρίας, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ ἔσχατοι φράγκοι τῆς χώρας ταύτης ἡγεμόνες καὶ προσεπωνομάσθησαν πολλάκις ἕνεκα τῆς κηδεστίας ἐκείνης Ἀσάναι· πλὴν τούτου οἱ Ἀσάναι συνεδέθησαν διὰ κηδεστίας ὡσαύτως μετὰ τῶν Ἑλλήνων δεσποτῶν, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς. Οὕτω δὲ μέγα ἰσχύσαντες μετέσχον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τῶν τελευταίων περιπετειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χερσονήσῳ. Τῶν Πελοποννησίων τούτων Ἀσανῶν ἐπιφανέστατος ἐγένετο ὁ γυναικάδελφος τοῦ δεσπότου Δημητρίου, ἀδελφοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Ματθαῖος Ἀσάν. Ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1452 ὁ σουλτὰν Μεχμέτης, ἵνα παρακωλύσῃ τοὺς δεσπότας τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τοῦ νὰ πέμψωσιν ἐπικουρίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρήγγειλε τὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας Τουραχὰν νὰ εἰςβάλῃ εἰς τὴν χερσόνησον μετὰ στρατοῦ πολυαρίθμου, ὁ υἱὸς τοῦ Τουραχάν, ὁ Ἀχμὲτ, προςβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ματθαίου Ἀσὰν ἐντὸς τῶν ὀρέων ἅτινα διαχωρίζουσι τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας καὶ δλοσχερῶς κατατροπωθεὶς, συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη αἰχμάλωτος εἰς Σπάρτην. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος τῷ 1458 παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτὰν Μεχμέτην τὴν Ἀκροκόρινθον. Ὄχι ὅμως, ὡς λέγει ὁ Φραντζῆς, *ἄνευ ἀντιλογίας τινός*, ὅστις ὀνομάζει εἰρωνικῶς τὸν Ματθαῖον Ἀσάνην καὶ τὸν ἕτερον φρούραρχον Νικηφόρον Λουκάνην, *γενναίους ἄρχοντας*, μνημονεύων δὲ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν πρῶτον, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Παύλου Ἀσάνη, ἐπιφέρει μετὰ πικρίας, *τό παλαιὸν καὶ νέον κακόν*. Ὁ Φραντζῆς δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς Ἀσάνας καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Νικηφόρον Λουκάνην· τὸν μὲν Ματθαῖον ὀνομάζει ἀλλοῦ που *τῶν κακῶν πάντων τῆς Πελοποννήσου αἴτιον*, τὸν δὲ Λουκάνην μνημονεύσας ἀλλοῦ πάλιν, *κατ' ἀρχὰς* προςαγορεύει *καλοκάγαθον*, ἀμέσως ὅμως ἔπειτα προσθεὶς τὸ κύριον ὄνομα Νικηφόρος, συνεπάγεται *ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Πελοποννησιοφθόρος*. Καὶ ἴσως εἶχε μέχρι τινὸς δίκαιον, διότι ἀμφότεροι δὲν ἐδίστασαν νὰ σπείρωσι διχονοίας μεταξὺ τῶν ἑλλήνων δεσποτῶν Θωμᾶ καὶ Δημητρίου τῶν Παλαιολόγων· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου ἀμφότεροι, μάλιστα δὲ ὁ Ματθαῖος Ἀσάνης, ἀνεδείχθησαν ἄνδρες ὄντως γενναῖοι· διότι κατὰ τὴν λεπτομερεστέραν καὶ ἀπαθεστέραν ἔκθεσιν τοῦ Χαλκοκονδύλη, δὲν ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τὸν σουλτάνον εἰμὴ μετὰ μακρὰν καὶ πεισματώδη ἀντίστασιν· οὐδὲ ὑπέκυψαν εἰμὴ ἀφοῦ ἐξέλιπον αἱ τροφαί, τὸ δὲ δεινότερον, ὁ Μεχμέτης εἶχε μάθει τοῦτο διὰ προδοσίας τοῦ ἀρχιερέως, ὥςτε πλειοτέρα ἐπιμονὴ ἦτο ἀνωφελὴς καὶ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία εἰς τοὺς κατοίκους· ὁ ἐχθρὸς, ἁπλῶς παρακαθήμενος, ἤθελε γίνει μετ' οὐ πολὺ κύριος τῆς πόλεως καὶ λάβει προςέτι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκτραπῇ εἰς δεινὰς ἀντεκδικήσεις.

Ἀναλόγως δὲ ἱστορεῖ ὁ Φραντζῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ Μουχλίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτάνον ὁ Δημήτριος Ἀσάν, λέγων ἄνευ ἄλλης τινὸς ἐξηγήσεως, ὅτι ὁ τότε ἐκεῖσε ἡγεμονεύων ἔδωκεν αὐτὸ, μετ' εἰρήνης τῷ ἀμηρᾷ, ὁ καλοκάγαθος Ἀσάνης Δημήτριος. Τί σημαίνει τὸ *καλοκάγαθος* παρὰ τῷ Φραντζῇ, ὅταν ὁμιλῇ περὶ προςωπικῶν ἐχθρῶν του, τὸ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἴδομεν αὐτὸν μεταχειρισθέντα τὸ ἐπίθετον ὡς πρὸς τὸν Λουκάνην. Ἐκ τῆς ἀκριβεστέρας ὅμως ἀφηγήσεως τοῦ Χαλκοκονδύλη καθίσταται προφανὲς ὅτι ὁ Δημήτριος ἐσυνθηκολόγησε διότι οἱ πολέμιοι εἶχον γίνει κύριοι ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τοῦ ὕδατος τῆς πόλεως, ἔξωθεν αὐτῆς, ἀπὸ χωρίου πάνυ ἐρυμνοῦ καταῤῥέοντος, ὥςτε οἱ κάτοικοι, πολλοὶ μάλιστα ὄντες καὶ πολλὰ ἔχοντες ὑποζύγια, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀνθέξωσιν. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη. Περὶ ταύτης, ἐνῷ

δὲν ἠξεύρομεν τὸ κύριον αὐτῆς ὄνομα, γινώσκομεν πολλὰ ἄλλα πράγματα. Πρὸ πάντων δὲ γινώσκομεν ὅτι ἦτο καλλίστη τὸ εἶδος. Περὶ τούτου ἔχομεν μαρτυρίαν τὴν ὁποίαν κάνεις δὲν θέλει τολμήσει νὰ μὴ πιστεύσῃ, τὴν μαρτυρίαν τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ *Πελοποννησιακοῦ*, ὡς αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει, ὅπερ δὲν σημαίνει ὅτι κατέκτησε τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ὁ Μοροζίνης, ὁ τούτου ἕνεκα *Πελοποννησιακὸς* ἐπικληθείς, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ. Κατὰ τὴν ἱερὰν λοιπὸν ταύτην ἱστορίαν, ἡ θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη «ἦτον πολλὰ εὐμορφοτάτη καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς ὅλον τὸ κορμί.» Ἀλλὰ τὸ πλάσμα τοῦτο δὲν εὑρίσκετο εἰς Μουχλί, ὅτε ἡ πόλις αὕτη παρεδόθη εἰς τὸν σουλτὰν Μεχμέτην.

Ἡ περικαλλὴς μουχλιώτισσα εἶχεν ὑπανδρευθῆ πρό τινων ἐναυτῶν τὸν τελευταῖον ἐκ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, Φραγκίσκον Β' Ἀκκιαϊουόλην, τὸν ὑποκοριστικῶς καὶ Φράγκον προσαγορευόμενον. Ὁ Φράγκος οὗτος ἦτο μὲν ὡσαύτως νέος εὐειδής, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ὅσα λέγει περὶ αὐτοῦ φημιζόμενα ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀλλά, καθάπερ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ δυνάσται τῶν χρόνων ἐκείνων, ἕλληνές τε καὶ ἑσπέριοι, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν κατακτητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῇ εὐδοκίᾳ τούτου ἔλαβε τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1455, κατεχόμενον πρότερον ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου ἐξαδέλφου του Φραγκίσκου Α'. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ ἀμέσως τὴν θείαν αὐτοῦ, τὴν τοῦ Φραγκίσκου Α' μητέρα καὶ κηδεμόνα, καὶ φυλακίσας αὐτὴν εἰς Μέγαρα, μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐθανάτωσεν. Ἡ θεία του αὕτη, καλουμένη Κιάρα Γεωργίου, εἶχε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐρασθῆ ὡραίου τινὸς Ἐνετοῦ, τοῦ Βαρθολομαίου Κονταρίνη, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἦτο ἔγγαμος, δὲν ἐδίστασε νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ ἵνα δολοφονήσῃ τὴν σύζυγόν του· τούτου δὲ γενομένου, ἡ Κιάρα Γεωργίου συνεζεύχθη τὸν δολοφόνον. Δὲν ἦτο λοιπὸν πολλῆς συμπαθείας ἀξία. Ἀλλὰ τοιαῦτα σκιρτήματα δὲν τὰ ἐνοστιμεύετο ὁ σουλτὰν Μεχμέτης. Ἂν ἡ κυρία ἐκείνη ἦτο ἀξία τιμωρίας, ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ Φράγκου· καὶ ἔπειτα εἶχεν ἤδη τιμωρηθῆ, διότι ἕνεκα τοῦ ἀνοσίου αὐτῆς γάμου, ἀπεδόθη τὸ δουκάτον εἰς τὸν Φράγκον. Ὅθεν ὁ σουλτάνος, ὅστις πρὸ καιροῦ ἄλλως τε ἐπόθει τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεφήνατο ὅτι ὁ δοὺξ ὑπερέβη τὰ καθήκοντά του καὶ διέταξε περὶ τὰ μέσα τοῦ 1458 τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάνη Ὀμὰρ νὰ καταλύσῃ τὸ τοῦ Φράγκου κράτος.

Ὁ Ὀμὰρ, στρατεύσας ἐκ Θεσσαλίας, ἐγένετο ἀμέσως κύριος τῆς κάτω πόλεως· ἀλλ' ὁ Φραγκίσκος, ἀνελθὼν εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀντέστη αὐτόθι γενναίως ἐπὶ δύο ἔτη· ὥστε ἂν ἡ θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη δὲν παρευρέθη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Μουχλίου, ὑψίστατο πρὸ χρόνου μακροῦ δοκιμασίας πολὺ δεινοτέρας ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ τῷ 1458, ὁ σουλτάνος, εἰςβαλὼν αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον, κατέλαβε πλεῖστον ταύτης μέρος καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ Μουχλὶ καὶ τὴν Κόρινθον, ὁ μὲν Ὀμὰρ φιλοτιμούμενος νὰ προσφέρῃ τελευταῖον καὶ τὴν ἀκρόπολιν εἰς τὸν δεσπότην αὐτοῦ, ὁ δὲ Φράγκος πειθόμενος ὅτι δυσκόλως θέλει παρατείνει ἐπὶ πολὺ ἔτι τὴν ἀντίστασιν, συνεβιβάσθησαν πρὸς ἀλλήλους. Ἡ ἀκρόπολις παρεδόθη, ἀλλ' ὁ Φράγκος παραλαβὼν «τὰ σαυτοῦ καὶ τὸν τῆς ἀκροπόλεως ὅλβον», ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἰόλης δοὺξ τῆς Βοιωτίας, ἔχων καὶ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Τότε δὲ ἐπιστρέφων ἐκ Πελοποννήσου ἐτράπη ὁ σουλτάνος ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεθαύμασε τὰ λαμπρὰ τῆς ἀκροπόλεως μνημεῖα, καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοὺς ἄλλους λιμένας, ἀναφωνήσας «ὁπόση χάρις δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάνη Ὀμὰρ, τὸν προςκτησάμενον ἡμῖν πάντα ταῦτα τὰ ἐξαίσια!» Κραυγὴ μεγαλόφρων, καθ' ἣν ὅμως δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸν κατακτητήν· διότι ἀληθῶς εἰπεῖν ἦτο φύσις θηριώδης, ἔχουσα μὲν διαλείψεις τινὰς γενναιοψυχίας, ἀλλὰ διαλείψεις μόνον.

Ὁ δοὺξ Φράγκος Ἀκκιαϊουόλος δὲν ἀπήλαυσεν ἐπὶ μακρὸν τὴν τελευταίαν ἐκείνην παραχώρησιν. Τῷ 1460 ὁ σουλτάνος, κατακτήσας ἤδη ὁλοσχερῶς τὴν Πελοπόννησον, διῆλθεν αὖθις ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπιστροφήν του. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβων ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει σταθμεύοντας γεννιτσάρους, ὅτι τινὲς τῶν Ἀθηναίων, συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Βοιωτίας, παρεσκεύαζον συνωμοσίαν ἐπὶ ἀνακτήσει τῆς χώρας. Ἐν τῷ ἅμα συνέλαβε μὲν δέκα τῶν προϋχόντων τῆς πόλεως καὶ ἀπαγαγὼν αὐτοὺς, κατῴκισεν εἰς Βυζάντιον, διέταξε δὲ τὸν Ζαγανὸν, τὸν πασᾶν τῆς Πελοποννήσου, νὰ φονεύσῃ τὸν Φράγκον. Καὶ τούτου γενομένου ἡ χήρα αὐτοῦ μετὰ τριῶν υἱῶν, παίδων ἔτι ὄντων, ἀπήχθη εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασίλεια. Οἱ τρεῖς υἱοὶ κατελέγησαν βραδύτερον εἰς τοὺς γεννιτσάρους, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν προήχθη εἰς τὰ ὕπατα τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους ἀξιώματα. Ἡ δὲ μήτηρ δὲν φαίνεται δελεάσασα τὸν σουλτάνον· τοὐλάχιστον κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν ἀλλοία ὅλως ἀπέβη ἡ τύχη αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν «ἠκούσθη ἡ εὐμορφία αὐτῆς εἰς ὅλην τὴν πόλιν.» Καὶ ἐπὶ πολὺν

μὲν χρόνον ἡ φήμη αὕτη οὐδὲν ἔσχεν ὀλέθριον ἀποτέλεσμα. Ἐν διαστήματι ἐτῶν ὀκτὼ δὲν ἠξεύρομεν τί ἐγένετο· ὅτι μόνον δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν μετέπειτα περὶ αὐτῆς ἀναφερομένων, εἶναι ὅτι ἔζη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀθέατος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ὅτι ὁ σουλτάνος οὔτε αὐτὸς ἰδιοποιήθη, οὔτε εἴς τινα τῶν μεγιστάνων ἐπέτρεψεν αὐτὴν, ὅπως συνείθιζε πολλάκις νὰ πράττῃ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καταλυθείσης τῷ 1462 τῆς ἐν Τραπεζοῦντι βασιλείας, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτῆς Γεώργιος Ἀμοιρούτσης, τὸν ὁποῖον εἴδομεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς, συντελέσαντα οὐ μικρὸν εἴς τε τὴν πτῶσιν τοῦ τελευταίου ἐκείνου ἑλληνικοῦ κράτους καὶ εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν, τῷ 1466. Ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτὸς ἦτο μὲν ἀνὴρ σοφώτατος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδιζε τοῦ νὰ ἔχῃ κάλλιστον ἀνάστημα, ὄψιν εὐειδῆ καὶ νὰ ἦναι ἄριστος μὲν μουσικὸς, ἐπιτήδειος δὲ εἰς πᾶσαν σωματικὴν ἄσκησιν, ὡς λέγει ὁ Μονεμβασίας Δωρόθεος. Εἶχε δὲ ἤδη ὑπερβῆ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος διότι μετέσχε τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ὅτε, ἤτοι μεταξὺ τοῦ 1437 καὶ 1439, δύσκολον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο νεώτερος τῶν 35 ἢ τὸ ὀλιγώτερον 30 ἐτῶν· καὶ πλὴν τούτου, ἦτο ἔγγαμος καὶ εἶχε τέκνα. Ἀλλ' ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες σώζουσιν ἐπὶ πολὺ νεότητα καρδίας καὶ ἀκμὴν σώματος, δὲν ἔχουσι δὲ τὴν σύνεσιν νὰ νέμωνται σωφρόνως τὰ πολύτιμα ταῦτα τῆς φύσεως δῶρα.

Ἐνόσῳ ἔζων οἱ Κομνηνοὶ ὁ Ἀμοιρούτσης δὲν εἶχεν ἐπιστήσει προσοχὴν εἰς τὸ φημιζόμενον κάλλος τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις διαιτωμένης χήρας· ἴσως διότι διέτριβε συνήθως ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τῷ πρώτῳ βασιλεῖ Τραπεζοῦντος ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν Σέρραις. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ὅμως καταστροφὴν τοῦ οἴκου ἐκείνου, κατατεθεὶς ὁριστικῶς ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἐπεθύμησε νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀνώνυμον ἡμῶν μουχλιώτισσαν. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὔκολον· ἀλλὰ καθὼς ἠξεύρομεν, ὁ Ἀμοιρούτσης ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ καὶ προσφάτως ἔτι εἶχε λάβει νέον δικαίωμα εἰς τὴν ἰδιάζουσαν τοῦ σουλτάνου εὔνοιαν, καταστήσας εἰς αὐτὸν γνωστὴν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Χασάμπεου. Ὅθεν, καθ' ἃ διαλαμβάνει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία· «καὶ ὡς εἶχε παῤῥησίαν εἰς τὸν αὐθέντην ἔκαμε πολλὰς τέχνας καὶ ἴδεν αὐτήν. Καὶ καθὼς ἴδεν τὴν εὐμορφίαν ἐκείνης, ἔπεσεν ὅλη ἡ ἀγάπη αὐτοῦ καὶ ὁ πόθος εἰς αὐτὴν, καὶ ἀποφάσισεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ἢ νὰ τὴν ἐπάρῃ γυναῖκα ἢ νὰ ἀποθάνῃ.» Ἡ τοσοῦτον τραγικῶς ἐκφερομένη ἐνταῦθα ἀπόφασις αὕτη ὑπεδήλου ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπερνικήσῃ πολλὰ ἔτι προσκόμματα. Τῷόντι εἶχε μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν σουλτάνον καὶ τὸν μέγαν βεζύρην, εἶχε συνευδοκοῦσαν καὶ τὴν κυρίαν ἣν τοσοῦτον αἰφνιδίως καὶ ἀκαθέκτως ἐλάτρευσεν, εἴτε διότι αὕτη ἐβαρύνθη τὸν μονήρη βίον ὃν διῆγεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, εἴτε διότι ἀκμάζουσα ἔτι, δὲν ἔμεινεν ἀπρόσιτος εἰς τὰς ὀπωσοῦν ὡρίμους μὲν, ἀλλὰ σφόδρα πεπειραμένας χάριτας τοῦ πειρασμοῦ ἐκείνου· μὴ λησμονήσωμεν ὅμως ὅτι ἦτο ἔγγαμος. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὄχι μόνον περὶ διαζυγίου δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ λόγον, ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐβόα κατὰ τῆς ἀδικίας ἧς προέκειτο νὰ γίνῃ θῦμα· ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ, ὁ δεύτερος τοῦ Γενναδίου διάδοχος, δὲν ἠδύνατο φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ ἐπιτρέψῃ τοιοῦτον γάμον, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζε δικαίως φανερὰν μοιχοζευξίαν· ὁ μέγας αὐτοῦ ἐκκλησιάρχης Μάξιμος, ὅστις ἴσχυε πολὺ παρ' αὐτῷ καὶ τὸν ὁποῖον ἐζήτησαν νὰ δελεάσωσι διὰ δώρων μεγάλων, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας, ἀπέπεμψε μετ' ὀργῆς τὰ δῶρα καὶ τοὺς κομίσαντας αὐτὰ εἰπὼν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβιασθῶσιν οἱ νόμοι τῆς ἐκκλησίας. Τότε ὁ μανιώδης ἐραστὴς δὲν ἐδίστασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ἔσχατα.

Παντοδύναμος ὢν παρὰ τῷ βεζύρῃ κατέπεισε τὸν σουλτάνον νὰ καθαιρέσῃ τὸν πατριάρχην καὶ νὰ διατάξῃ νὰ κοπῶσι μὲν τὰ γένεια αὐτοῦ, νὰ σχισθῶσι δὲ τὰ δύο πλάγια τῆς ῥινὸς τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου. Καὶ ἐνῷ ταῦτα ἐγένοντο, αὐτὸς ἀπεδίωξε μὲν τὴν νόμιμον σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, παραλαβὼν δὲ τὴν ἐρωμένην ἐν τῇ οἰκίᾳ του συνέζη μετ' αὐτῆς ἀναφανδόν. Ἡ δὲ εὐκολία μεθ' ἧς ἡ κυρία αὕτη συνήνεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἐπέτρεψε νὰ προςγίνῃ τοιαύτη βία καὶ ὕβρις εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν, μαρτυρεῖ, ὅτι ἂν τὸ κάλλος αὐτῆς ἦτο ἄμαχον, ἡ ἠθικὴ συνείδησις ἦτο ἀσθενεστάτη. Ἀλλ' οἱ δύο ἐρασταὶ δὲν ἀπήλαυσαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀθέμιτον ἐκείνην εὐτυχίαν. «Ἡ θεία σπάθη τοῦ Θεοῦ, λέγει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία, δὲν ἄφηκεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς μάκρος, νὰ μὴ δὲν τοῦ ἀνταποδώσῃ τὸ ἀνταπόδομά του, καθὼς ἔκαμεν· ἀμὴ ὀγλήγωρα τοῦ τὸ ἔδωκε. Μιᾷ γὰρ ἡμέρᾳ ἐκαθέζετον ὁ αὐτὸς πρωτοβεστιάριος μετά τινων ἀρχόντων καὶ ἔπεζαν τὰ ἀζάρια ἤγουν τὸ ταῦλί. Καὶ πέζοντα ἄπλωσε νὰ ἐπάρῃ τὰ ἀζάρια, νὰ τὰ ῥίξῃ. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἄπλωσε τὸ χέρι του, ἐν τῷ ἅμα ἀπέθανεν, ἄγρια καὶ φοβερὰ τρίζοντα τὰ δόντια αὐτοῦ. Ὦ τῆς μακροθυμίας σου Κύριε! μέγας εἶ, Κύριε, καὶ φοβερός.» Τί ἀπέγεινε μετέπειτα ἡ Μουχλιώτισσα ἡμῶν, δὲν λέγεται· εἰμποροῦμεν ὅμως νὰ τὸ εἰκάσωμεν ὁπωσοῦν ἀσφαλῶς. Αἱ γυναῖκες ὅσαι εἶναι ἁπλῶς εὐχάριστοι ἐν τῇ νεότητι, δὲν ἀλλοιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁλοσχερῶς εἰμὴ διὰ χρόνου μακροῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξακολουθοῦσιν ἀρέσκουσαι μέχρις ἐσχάτου μετοπώρου. Ἀλλὰ τὰ ἀδυςώπητα κάλλη, τὰ διερχό-

μενα τὸν βίον ὡς κατακτηταί τινες ἀκαταμάχητοι, πρωΐμως ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς ἡλικίας· καὶ τότε, ἐὰν ἦναι συνετὰ, δὲν καταδέχονται νὰ ἐπαιτήσωσι τὴν εὔνοιαν, ἣν ἄλλοτε ἐπέβαλλον, καὶ ἑπόμενα τῇ ἀρχῇ, ἣν ἐπρέσβευσεν ὁ δεσμώτης τῆς ἁγίας Ἑλένης ὁ εἰπὼν, *ἢ διατάσσω ἢ σιωπῶ*, ἀποθέτουσιν οἰκειοθελῶς τὸ στέμμα καὶ διαβιοῦσιν ἐν ἀφανείᾳ. Ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν γυναικῶν ὅπως καὶ ἐν τῇ τῶν ἀνδρῶν πολιτείᾳ, ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ εἶναι μακροβιωτέρα τῆς ἀπολύτου. Τοιοῦτό τι λοιπὸν συνέβη πιθανώτατα καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἡ τοσοῦτον τυραννικῶς πολιτευθεῖσα ἐκείνη γυνὴ, ἀφιέρωσεν ὑποθέτω ἐγκαίρως·

Τῇ Παφίῃ τὸ κάτοπτρον·

καὶ ἐπεφώνησεν, ὡς ἡ ἀρχαία Λαΐς·

. . . . . Ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι
οὐκ ἐθέλω· οἵη δ' ἦν πάρος οὐ δύναμαι,

ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ὅτι· καθὼς κατήντησα, δὲν θέλω νὰ βλέπω ἐμαυτήν· καὶ καθὼς ἦμην ἄλλοτε, δὲν δύναμαι.

Κ. Παπαρρηγόπουλος.

Ο ΟΙΚΟΣ[1]

Μετάφρασις Σ. Κ. Σ.

Ὁ οἶκος! Πόσας ἰδέας δὲν διεγείρει ἔν τε τῷ πνεύματι καὶ τῇ καρδίᾳ ἡ λέξις αὕτη! Ὁ οἶκος, τοῦ βίου τὸ καταφύγιον καὶ ἡ χαρὰ, ὁ θησαυρὸς τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης!

Ἐπαινεῖ ἡ Ἱερὰ Γραφὴ τὴν γυναῖκα τὴν ἱκανὴν νὰ διευθύνῃ τοῦ οἴκου τὰ ἔργα, διακηρύττει ἡ ῥωμαϊκὴ παράδοσις τὴν ἀρετὴν τῆς οἰκουρούσης δεσποίνης, νομίζουσιν ὅτι ἑαυτοὺς δοξάζουσιν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἥρωες αὐξάνοντες τοῦ οἴκου των τὴν δόξαν. Εὐτυχὴς νομίζεται ὁ ἀληθὴς σοφὸς ἂν ἐν τῷ μικρῷ του οἴκῳ ἔχει τόσην θέσιν, ὥστε νὰ δεχθῇ τοὺς φίλους του. «Ἕκαστος εἶνε βασιλεὺς ἐν τῷ οἴκῳ του», ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι, ἡ δὲ μεγαλόφρων Ἀγγλία ἐξηγεῖται τὸ ἴδιον συναίσθημα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας διὰ τοῦδε τοῦ ἀξιώματος· Παντὸς Ἄγγλου ὁ οἶκος εἶνε τὸ φρούριόν του.

Παρὰ τοῖς αὐτόχθοσι τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἱερὸν κτῆμα θεωρεῖται ὁ οἶκος. Ὅταν τις ἀποθνήσκῃ εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε ἐν μάχῃ, οὐδεὶς τολμᾷ νὰ καταλάβῃ τὴν καλύβην ἐν ᾗ κατῴκει ὁ θανών. Τὴν ἀφίνουσι νὰ ἐρειπωθῇ, χωρὶς οὐδὲν ἐξ αὐτῆς νὰ ἐγγίσωσι.

Εἰς τὰς διαφόρους τοῦ κόσμου χώρας, ὑπὸ τὸν φλέγοντα οὐρανὸν τῶν τροπικῶν, ὑπὸ τὸν παγετώδη τῶν πόλων, πᾶσα ἀνθρωπίνη οἰκογένεια ἔχει τὴν ἑστίαν της· ἐκεῖ καταφεύγει κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς χειμερινὰς, ἐκεῖ τὴν νύκτα ἀναπαύεται. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς καθολικῆς προόδου, πόσα καὶ πόσα ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὄντων ἔχουσι τὴν κατοικίαν των διατεθειμένην κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα ἀπίστευτον ἀφροντισίαν καὶ βαρβαρότητα!

Διὰ νὰ κατασκευάσωσι τὴν φωλεάν των, οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι δὲν ἔχουσιν οὔτε τοῦ μύρμηκος τὴν δεξιότητα, οὔτε τῆς μελίσσης, οὔτε τῆς χελιδόνος. Ἀφίνω τὸν κάστορα, τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον κτίστην.

Ἐξ ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκρίσεως, τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ ἵνα διαγνώσῃ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶνε βεβαίως τὸ ἀσφαλέστερον. Ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγάρων μέχρι τῶν wing-wams, τῶν πενιχροτάτων καλυβῶν, ἃς σκέπουσι τῆς βορείου Ἀμερικῆς νὰ δάση, ὁποία ἀπόστασις! ὁποία ἄβυσσος! Καὶ ὅμως καὶ εἰς τὰς καλύβας ἀκόμη ταύτας ἡ συναρμογὴ τῶν διαφόρων μερῶν ἀπαιτεῖ τινὰ βιομηχανίαν.

Ἁπλουστέρα ἔτι εἶνε ἡ ἐργασία τῶν ἐπιχωρίων τῆς Βὰν-Διέμεν. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκείνης πυρπολοῦσιν εὐρὺ δένδρον, οὕτω δὲ παρασκευάζουσι κοίλωμα πέντε ἕως ἓξ ποδῶν ὕψους καὶ πλειόνων ποδῶν βάθους. Ἡ οἰκογένεια ἐγκαθίσταται ἐκεῖ ὡς ἐν σκοπιᾷ. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς φωλεᾶς ταύτης ἐπιστρώννει ὀλίγην ἄργιλλον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνάπτει ἀνθρακιὰν διὰ νὰ μαγειρεύῃ τὴν τροφήν της. Τὸ λοιπὸν τοῦ δένδρου μένει ἄθικτον· ὁ χυμὸς κυκλοφορεῖ ἀκωλύτως, οἱ δὲ κλάδοι του καλύπτονται ὑπὸ φύλλων καὶ καρπῶν.

Τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς ἀνθρωπίνης κλίμακος κατέχουσιν οἱ Βοσχιμανοὶ τῆς φυλῆς τῶν Ὁττεντότων, οἱ Ἰνδοὶ τῆς φυλῆς τῶν Ἰαμπαρίκων καὶ οἱ νησιῶται τῆς Γῆς τοῦ Πυρός.

Οἱ Ὁττεντότοι, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἐξεδιώχθησαν τῆς χώρας των ὑπὸ τῶν Κάφρων, ὅπως οἱ Ἐρυθρόδερμοι ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ οἱ Λάπωνες ὑπὸ τῶν Σουηδῶν, βαθμηδὸν δὲ ἐώσθησαν εἰς τὰ ὀπίσωμέχρι τῆς παραλίας καὶ διηρέθησαν εἰς φυλάς, εἰς τοὺς Βακαλάους, τοὺς Βασσούτους καὶ τοὺς Βοσχιμανούς.

Εἶνε δὲ δυσειδέστατοι οἱ Ὁττεντότοι οὗτοι· ἔχουσι πεπιεσμένον τὸ πρόσωπον, προέχοντα τῶν παρειῶν τὰ μῆλα, ἡ ῥὶς αὐτῶν εἶνε διεσχισμένη ὡς ἡ τοῦ σαμψωνίου κυνὸς, μακρὰ καὶ ἰσχνὰ τὰ μέλη των, τὸ δὲ σῶμα ἔχουσιν ἀείποτε ἀλληλιμμένον διὰ λίπους, αἰθάλης καὶ στάκτης. Ἔτι δὲ δυσειδέστεροι, ῥυπαρώτεροι καὶ μᾶλλον ἐξηχρειωμένοι εἶνε οἱ συγγενεῖς των Βοσχιμανοί.

Τῶν Ὁττεντότων αἱ καλύβαι ὁμοιάζουσι πρὸς κυψέλας μελισσῶν· ἐντὸς δὲ τῶν στενοτάτων ἐκείνων καὶ στεγανῶς κεκλεισμένων φωλεῶν προφυλάσσονται ἀπὸ τῆς κακοκαιρίας. Χαίρουσι καθ' ὑπερβολὴν οἱ Ὁττεντότοι τρώγοντες ἔνωμα κρέατα, τὰ ὁποῖα ἀρτύνουσιν, ἐλλείψει ἅλατος, διὰ στάκτης ἐκ χλωρῶν ξύλων, κοιμῶνται δὲ ἐπὶ δερμάτων βοῶν.

Ἄγνωστος εἶνε ἡ τόση πολυτέλεια εἰς τοὺς Βοσχιμανούς. Ἐκεῖνοι, ἂν εὕρωσιν εἰς τοὺς βράχους κοίλωμά τι δυνάμενον νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τῆς βροχῆς, χώνονται ὡς αἱ ἀλώπεκες καὶ κατοικοῦσιν ἐκεῖ, ἄλλως εἰσδύουσιν εἰς πυκνοὺς θάμνους ἢ ὀρύσσουσιν ἐν τῇ γῇ ὀπὴν, τὴν ὁποίαν διευθετοῦσι μὲ ξηρὰ χόρτα καὶ τὴν σκεπάζουσι μὲ κλάδους μικρῶν δένδρων.

Ὁ Βοσχιμανὸς δὲν καλλιεργεῖ τὴν γῆν, δὲν ἔχει οὔτε βοσκὰς οὔτε ποίμνια οὔτε ζῶον οὐδὲν ἐκ τῶν συνανθρωπευομένων, πλὴν πτωχοῦ τινὸς καὶ κατεσκληκότος κυνὸς, ὅστις τὸν παρακολουθεῖ. Ἓν μόνον κτῆμα ἔχει, τὰ βέλη του, τῶν ὁποίων ἐμβάπτει τὴν αἰχμὴν εἰς φάρμακον θανατηφόρον. Μετὰ τῶν βελῶν τούτων ἐξέρχεται εἰς θήραν ἀγρίων θηρίων ἢ, ὅπερ ἀγαπᾷ πλειότερον τῆς θήρας, ἵνα ληστεύσῃ, ὅταν ἀκινδύνως δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο. Παρεισδύεται τὴν νύκτα πλησίον εἰς τὴν ἀγροικίαν, τῆς ὁποίας πρότερον κρύφα ἐξήτασε τὰ πέριξ, συχνὰ δὲ κατορθόνει νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ χαρακώματος τὰ ζῶα, ἅτινα ταχέως ὠθεῖ ἐντὸς φαράγγων. Ἂν ἴδῃ ὅτι τὸν διώκουσι, χώνεται εἰς τὸ πρῶτον προστυχὸν σπήλαιον, ἀλλὰ τοὺς βόας καὶ τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ἔκλεψε, δὲν τὰ ἐγκαταλείπει πρὶν ἢ σφάξῃ ἢ κατακερματίσῃ αὐτά. Ἂν, μὲ ὅλους τοὺς δόλους του, συλληφθῇ, ἂς μὴ ἐλπίζῃ χάριν! Καὶ ὁ Ὁλλανδὸς καὶ ὁ Κάφρος καὶ ὁ Ὁττεντότος αὐτὸς θὰ τὸν φονεύσωσιν ἀφεύκτως ὡς ἄγριον θηρίον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1520, ὅτε ὁ Μαγελλανὸς ἀνεκάλυπτε μεταξὺ τοῦ ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ τὸν πορθμὸν ἐκεῖνον, ὅστις φέρει τὸ ὄνομά του, παρέπλεεν ἑσπέραν τινὰ νῆσον, ἐφ' ἧς ἔλαμπον τῇδε κἀκεῖσε πυρά, ἐξ ἡφαιστείων ἐκρήξεων κατὰ πᾶσαν πιθανότατα προερχόμενα. Τὴν νῆσον ταύτην τὴν ὠνόμασε Γῆν τοῦ Πυρός.

Τόσον ψυχρὰ καὶ βαλτώδης εἶνε ἡ Γῆ αὕτη τοῦ Πυρὸς, ὥστε θὰ ἐνόμιζες ὅτι εἶνε παντάπασιν ἀκατοίκητος· καὶ ὅμως κατοικεῖται, ἀλλ' ὑπὸ φυλῆς διαστρόφου, δυσμόρφου καὶ ῥυπαρᾶς, οἵα ἡ τῶν Βοσχιμανῶν, οὐδὲν ἧττον δὲ ἐλεεινῆς.

Οἱ ἐπιχώριοι τῆς ἀμερικανικῆς ταύτης πολυνησίας οὐδὲ κοινότητα δύνανται νὰ σχηματίσωσι. Οὔτε κυβέρνησιν οὔτε νόμους ἔχουσιν, οὔτε κοινωνικοὺς οὔτε θρησκευτικούς. Ζῶσι διεσπαρμένοι εἰς τὰ παράλια, ἐν τοῖς ὅρμοις, ὁπόθεν ἐξάγουσι τὴν τροφήν των. Ἡ γῆ δὲν παρέχει εἰς αὐτοὺς εἰμὴ κόκκους τινὰς καὶ εἴδος τι μυκήτων. Ὅθεν τρέφονται δι' ἰχθύων καὶ ὀστρακηρῶν. Τρώγουσι δὲ τοὺς ἰχθύας εἴτε ὠμοὺς εἴτε καὶ ἑψημένους καὶ ἀνάπτουσιν εὐκόλως πῦρ διὰ χαλαζίου λίθου καὶ σιδήρου, ὃν θειοῦχον ἐξορύττουσιν ἐκ τῶν ὀρέων των.

Ἂν φάλαινά τις τυχὸν ἐξοκείλῃ εἰς τὰς ἀκτάς των, σπεύδουσι νὰ τὴν διατάμωσι, καὶ οὕτως ὠμὴν τὴν τρώγουσι. Πολὺ ὑποφέρουσιν ὑπὸ τοῦ ψύχους, καὶ οὔτε ὑπόδημα ἔχουσιν οὔτε κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὸ δὲ μόνον περίβλημά των εἶνε δέρμα φώκης περὶ τὴν ὀσφύν. Ἀπὸ τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς ἀπεράντων δασῶν κόπτουσι κλάδους δένδρων καὶ ἐξ αὐτῶν κατασκευάζουσι τὰς πενιχράς των κατοικίας. Ἐμπήγουσι τοὺς κλάδους τούτους κύκλῳ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς ὕψος πέντε ἢ ἓξ ποδῶν συνάπτουσι τὰς κορυφάς των, τὴν οὕτω δὲ σχηματισθεῖσαν καλύβην περικαλύπτουσι διὰ σχοίνων. Τὴν συσκευὴν των πᾶσαν ἀποτελεῖ χονδροειδὲς καλάθιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐναποθέτουσι τοὺς συλλεγέντας ἀγρίους καρποὺς, σάκκος ἐκ δέρματος φώκης, εἰς ὃν φυλάττουσι τὰ ὀστράκηρά των καὶ πλήρης ὕδατος ἀσκὸς, ἀπὸ πασσάλου κρεμάμενος.

Ἀκόμη ἐλεεινότεροι εἶνε οἱ Ἰαμπαρῖκοι, οἵτινες κατασκηνοῦσιν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐρήμῳ τῇ ἐκτεινομένῃ μεταξὺ τῶν βραχωδῶν ὀρέων τοῦ Νέου Μεξικοῦ καὶ τῆς Σιέρρας Νεβάδας τῆς Καλιφορνίας. Καὶ ἐκεῖνοι ἀδυνατοῦσι νὰ συμπήξωσι κοινότητα. Ἡ γῆ ἐφ' ἧς ζῶσιν οὐδαμοῦ παρέχει εἰς αὐτοὺς χῶρον ἱκανῶς εὔφορον ἵνα θρέψῃ ὄχι χωρίον, ἀλλ' οὔτε μικρὸν συνοικισμόν. Διατρέχουσι καθ' ὁμάδας τὴν ἔρημον καὶ σταματῶσιν ἐκεῖ, ἔνθα ἐλπίζουσι νὰ εὕρωσιν ὀλίγην τροφὴν οἱανδήποτε ἵνα συντηρηθῶσι. Παρ' αὐτοῖς οὐδὲν συνανθρωπευόμενον ζῶον, οὔτε αὐτὸς ὁ κύων, ὁ πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου σύντροφος καὶ εἰς τὰς μᾶλλον ἐρημωμένας χώρας· παρ' αὐτοῖς οὐδεμία ἀρόσιμος γῆ, οὐδὲν ἰχθύδιον ποτάμιον, δάσος οὐδὲν ἵνα θηρεύσωσι· πανταχοῦ στεῖρα ἡ γῆ ἐπὶ τῆς ἀφορωτάτης χώρας των, ἐμπορικῆς δὲ ἐπιμιξίας ἢ ἐργασίας ὁπωσδήποτε βιομηχανικῆς οὐδὲ ἴχνος οὐδέν. Καὶ πῶς λοιπὸν ζῶσι τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα ὄντα; Ἡ τύχη ὅ,τι κάμει δι' αὐτούς. Ἐνίοτε δῆλα δὴ, ὅσον δειλοὶ καὶ ἂν ἦνε, ληστεύουσι. Συνοδίαι διέρχονται τὴν ἔρημον ἐκείνην, ἐφ' ἧς σιγὴ θανάτου βασιλεύει, καὶ ἄν που ἡμίονος καταπέσῃ κατάκοπος, ἐπιπίπτουσιν ὡς θῶες, ἂν ἀνυπεράσπιστος ὁδοιπόρος τολμήσῃ ὑπὸ τοῦ κόπου καταβληθεὶς νὰ παραμείνῃ, δὲν τὸν φονεύουσιν ἴσως, ἀλλὰ βεβαίως θὰ τὸν ληστεύσωσι. Καὶ μεθ' ὁπόσης χαρᾶς οἱ ἄθλιοι ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἂν καὶ σπανίως βέβαια καὶ ἐπ' ὀλίγον τοὺς βοηθεῖ ἡ τύχη. Συνηθέστερον οἱ παρίαι οὗτοι τῆς ἀμερικανικῆς ἐρήμου τρέφονται ἀπὸ ῥιζῶν βολβοειδοῦς τινος βοτάνης, φυομένης παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμίων, ἢ ἀπὸ κόκκων διαφόρων δεν-

1. Λόγος ἀναγνωσθεὶς κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίασιν τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτ. ν.

δρυλλίων, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι πυκτόν τινα πολτόν. Ἐν ἀνάγκῃ δὲ τρώγουσι καὶ γρύλλους καὶ ἀκρίδας, τὰς ὁποίας συλλέγουσιν εἰς τὰς πεδιάδας. Ψήνουσι δὲ τὰ ζωύφια ταῦτα θέτοντες αὐτὰ μεταξὺ λίθων καιόντων ὑπὸ τῆς θέρμης τοῦ ἡλίου.

Φρίκην ἐμποιεῖ ἡ τηλικαύτη φυσικὴ καὶ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάπτωσις, ἔτι μείζων δ' εἶνε ἡ λύπη, ἣν αἰσθάνεται τις ἀναλογιζόμενος ὅτι οὐδεμία θεραπεία δυνατὸν εἶνε νὰ ἐπενεχθῇ! Ἀλλὰ χρείαν ἔχω ν' ἀναπαύσω τὰ κατατεπονημένα μου βλέμματα ἐπὶ εἰκόνων ἄλλων. Μετά τινας γραμμὰς θὰ μεταβῶ εἰς ἓν εἰδύλλιον.

Πρὸ εἰκοσαετίας περίπου οἵ τε σοφοὶ καὶ οἱ περίεργοι εἰς πολλὴν ἐβλήθησαν ταραχὴν ἕνεκα ἀρχαιολογικῆς τινὸς ἀποκαλύψεως. Ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Ζυρίχης, ἐν τῇ τοῦ Νεουσιατὲλ καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Ἑλβετίας εἶχον ἀποκαλυφθῆ οἰκοδομήματα ἐπὶ πασσάλων, ἴχνη πολλὰ κατοικιῶν, ἐργαλείων, κοσμημάτων καὶ ὅπλων ἐποχῶν παντοίων.

Πάντα ταῦτα ἦσαν μεταξὺ των πολὺ διαφορετικὰ κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν, ἀπὸ τῶν ἀπὸ χαλαζίου λίθου ἁπλουστάτων σκευῶν, ἀπωτάτης χρονικῆς περιόδου, μέχρι τῶν σκευῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις *σιδηροῦς* αἰὼν συνήθως ὀνομάζεται, εὐλόγως δ' ἠδύνατο νὰ ὀνομάζεται *χρυσοῦς* αἰὼν διὰ τὰς ἀρχοειδεῖς ἐκείνας κοινωνίας, ἄν τις ἀπίδῃ εἰς τὸ πόσον θὰ ὑπέφερον οἱ ἄνθρωποι ὅτε δὲν εἶχον πρὸς ἐργασίαν εἰμὴ λίθινον πέλεκυν, ἔπειτα δὲ πέλεκυν περικεχειλωμένον δ' ἐλασμοῦ μεταλλίνου, καὶ πόσον μεγάλην χαρὰν θὰ ἐχάρησαν ὅτε ἠδυνήθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν σίδηρον.

Κρίνοντες ἐκ τῶν πλακῶν χαλαζίου λίθου, αἵτινες εὑρέθησαν κείμεναι ἐντὸς τῆς ἰλύος, καὶ ἐκ τῶν στρωμάτων τύρφης (σηπεδονίτιδος γῆς), ἅτινα περιεκάλυπτον τοὺς πασσάλους, δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι τινὲς τοὐλάχιστον τῶν ἑλβετικῶν ἐκείνων κατοικιῶν ᾠκοδομήθησαν δισχίλια π. Χ. ἔτη.

Κατὰ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους οἱ Ἑλβετοὶ ἐπενόησαν νὰ ἱδρύωσι τὰς κατοικίας των ἐν τῷ ὕδατι, ἵνα προφυλάσσωνται τοῦτο μὲν ἀπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων, ὧν ἔβριθον τότε τῆς χώρας των τὰ δάση, τοῦτο δὲ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν ἐχθρικῶν φυλῶν. Ὡσαύτως κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα στίφη ἐξ Ἀκυληΐας καὶ ἐκ Παδούης, φεύγοντα τὸν ἐπερχόμενον Ἀττίλαν, συνῆλθον εἴς τινα τῆς Ἀδριατικῆς νησίδια καὶ ἔκτισαν τὴν Βενετίαν. Καὶ ἔτι βραδύτερον, ἐν Ῥωσσίᾳ, ὁμὰς Κοζάκων ἀπεσύρθη εἴς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ Τανάϊδος, ὅθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἡ πόλις Τζερκάστη. Καὶ νῦν ἔτι εἴς τινα τῶν εὐφορωτέρων χωρῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Βενεζουέλας, φυλή τις Ἰνδῶν πήγνυσι τὰς καλύβας της ἐν τῷ μέσῳ τῆς λίμνης Μαρακαΐβης. Διὰ τί; ἵνα ἀποφύγῃ τὰς τίγρεις καὶ τοὺς ὄφεις ἢ ἐπιδρομήν τινα ἐχθρικήν; Ὄχι. Μόνον καὶ μόνον ἵνα ἀποφύγῃ τὰς ἐκεῖ ἀπειραρίθμους σκνίπας, αἵτινες εἶναι θηριωδέστατοι καὶ ἰοβόλοι. Ὡς καὶ αἱ ἡμέτεραι, ἀγαπῶσι τὴν γειτονίαν τοῦ ὕδατος, δὲν καταλείπουσιν ὅμως τὸ ὑγρὸν ἔδαφος ἐφ' οὗ ἐγεννήθησαν· διὰ τοῦτο δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἠξεύρουσιν ὅτι θὰ ἦνε ἐν ἀσφαλείᾳ ἅμα πήξωσι τὰς κατοικίας των εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὄχθης.

Ἔχουσι πλησίον πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον εἰς τῆς καλύβης των τὴν οἰκοδομήν. Ξύλα κατάλληλα, τὰ ἱσπανιστὶ καλούμενα palo di hierro, διὰ τοὺς πασσάλους, ξύλα ἄλλα ἐλαφρότερα, πρὸς παρασκευὴν σανίδων καὶ περιφραγμάτων, φυτὰ ἑρπίζοντα, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι σχοινία πρὸς σύνδεσιν τῶν διαφόρων μερῶν τῆς κατοικίας των, καὶ τέλος φοίνικος φύλλα, πρὸς ἐπιστέγασιν αὐτῆς, διότι εἰς τὴν χώραν των οὔτε χιὼν πίπτει οὔτε ψυχροὶ ἄνεμοι πνέουσι· διὰ νὰ προφυλαχθῶσι δὲ μόνον ἀπὸ τῆς βροχῆς δὲν ἔχουσι χρείαν παχέων τοίχων. Ὡσαύτως χρείαν δὲν ἔχουσι πολλῆς ἐργασίας ἵνα πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, διότι κατ' ἐξοχὴν πλούσιος εἶνε ὁ τόπος ἐφ' οὗ ζῶσι.

Ἀρκεῖ μόνον νὰ τείνωσι τὸν κάλαμον ἢ νὰ ῥίψωσι τὸ δίκτυον εἰς τὴν περικυκλοῦσαν αὐτοὺς λίμνην, καὶ Ο' ἀγρεύσωσιν ὅσους θέλουσιν ἀρίστους ἰχθύας. Πλὴν τούτου χιλιάδες πολλαὶ νησσῶν καθίπτανται ἐκεῖ εἰς ὡρισμένας τοῦ ἔτους ὥρας, ἐξ ὧν πάλιν συλλαμβάνουσιν ἐπιτηδείως ὅσας θέλουσιν. Παρὰ τῆς λίμνης τὰς ὄχθας φύεται καὶ ὁ *ἐδάς*, ὅστις παράγει τὸν γαλακτώδη χυλόν, ἐξ οὗ γίνεται τὸ *καουτσού*.

Καθ' ἕκαστον ἔτος ἔμποροι πορευόμενοι ἐκεῖ ἀγοράζουσι τὸ προϊὸν τοῦτο καὶ τὰ ἐκ τῶν νησσῶν πτίλα, τὰ ὁποῖα ἐπιμελῶς συνάγει τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἔθνος, καὶ φορτία ἰχθύων ὑπ' αὐτοῦ ἁλατισθέντων καὶ καπνισθέντων.

Οὕτως ἡσυχοι διάγουσι τὸν βίον οἱ Ἰνδοὶ τῆς Μαρακαΐβης. Οὐδεὶς καταλέγει αὐτοὺς μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν· οὔτε σιδηροδρόμους ἔχουσιν, οὔτε ἐφημερίδας· δὲν γνωρίζουσι τὰς γλυκείας συγκινήσεις τοῦ χρηματιστηρίου, οὔτε θέλγουσιν αὐτοὺς κοινοβουλευτικαὶ συζητήσεις· ἱεραπόστολοι μόνον ἐξ Ἱσπανίας διέδοσαν παρ' αὐταῖς τὸν Χριστιανισμόν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωρίων των ᾠκοδόμησαν μικρὸν παρεκκλήσιον, ἐπὶ πασσάλων καὶ αὐτὸ ἐρειδόμενον· ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς του σταυρὸς ὡς ἐν κατόπτρῳ ἀντανακλᾶται εἰς τῆς καλῆς των λίμνης τὰ ἀτάραχα ὕδατα, καὶ ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκείνῃ τοῦ νέου κόσμου ἐρημίᾳ σημαίνει τὸν ἑσπερινὸν τοῦ παρεκκλησίου ὁ κώδων. Καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀκολουθίας αἱ λέμβοι, αἱ μεταφέρουσαι τὰς ἰνδικὰς οἰκογενείας, παρατάσσονται παρὰ τὴν εἴσοδον, καὶ εὐλαβῶς γονατίζουσιν οἱ πιστοὶ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου.

Ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθον οἱ Ἱσπανοὶ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἡ ὄψις τῶν ἐν τῇ Μαρακαΐβῃ λίμνῃ κατοικημάτων ἀνεπόλησεν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὴν Βενετίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἐκείνης ὠνόμασαν τὴν χώραν Βενεζουέλαν, ἤτοι μικρὰν Βενετίαν.

Ἡ πλουσία Βενετία ἔχασε τὰ πλούτη της, τῶν δογῶν ἡ νύμφη ἔχασε τὸν χρυσοῦν της δακτύλιον, ἔχασε τὸ στέμμα της τῆς Ἀδριατικῆς ἡ βασίλισσα. Θαυμαστὴ Βενετία! πόση δόξα ἄλλοτε σὲ περιέστεφε, καὶ πόσα ἔπειτα δεινὰ δὲν ἔπαθες!

Τὸ μικρὸν ἰνδικὸν ἔθνος τῆς Βενεζουέλας, δὲν ἐγνώρισε τὴν λαμπράν σου εὐδαιμονίαν, ἀλλ' οὔτε τὴν φοβεράν σου κατάπτωσιν θὰ γνωρίσῃ. Ἀρκούμενον εἰς τὴν ταπεινὴν θέσιν, ἣν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κατέχει, οὔτε διὰ τολμηροῦ χρηματισμοῦ διανοεῖται νὰ πλουτήσῃ, οὔτε δι' ἐπικινδύνων κατακτήσεων νὰ εὐρύνῃ τὰ ὅριά του. Θάλασσαν ἔχει τὴν λίμνην του, καὶ Βουκένταυρον[1] τὴν ἐλαφρὰν του λέμβον· μητρόπολιν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τὸ ξύλινόν του παρεκκλήσιον· αἱ μέτριαι ἕξεις τοῦ καθημερινοῦ του βίου εἶνε πᾶσα ἡ εὐδαιμονία του.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἀμερικανικῇ ζώνῃ, ἐπὶ τοῦ Ὀρενόκου ποταμοῦ, ὅστις ἐκτεινόμενος εἰς πεντακοσίων λευγῶν ἀπόστασιν διαρρέει τὴν πολιτείαν τῆς Βενεζουέλας, δύναταί τις καὶ ἄλλας περιέργους κατοικίας νὰ ἴδῃ. Τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τούτου τὰ ὕδατα ὑπερχέονται καθ' ὡρισμένην τοῦ ἔτους ὥραν εὐρύτερον καὶ ὑψηλότερον ἢ τὰ τοῦ Νείλου. Παρὰ τὰς ὄχθας δ' αὐτοῦ κατοικεῖ φυλή τις Ἰνδῶν, ἥτις οὐδέποτε θέλει ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς νὰ μένῃ ὅταν αὗται ὁλοσχερῶς κατακαλύπτονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων; Πρὸς τοῦτο οἱ Ἰνδοὶ οὗτοι διέθεσαν τὰ τῆς κατοικίας των κατὰ τρόπον ὅλως ἴδιον. Δὲν σκάπτουσι τὴν γῆν, ὅπως ἡμεῖς, ἵνα θεμελιώσωσι τὰς καλύβας των· δὲν ἐμπήγουσι πασσάλους, ὅπως οἱ ἐπὶ τῆς Μαρακαΐβης κατοικοῦντες, ἀλλ' ἀντὶ πασσάλων ἐκλέγουσι τέσσαρας φοίνικας τετραγωνικῶς τεταγμένους. Τοὺς τέσσαρας τούτους κορμοὺς συνάπτουσι μεταξὺ των διὰ μικρῶν δριζοντίων δοκῶν, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς σανίδωμα. Τοποθετοῦσι δὲ τὰς δοκοὺς ταύτας τόσον ὑψηλά, ὥστε ὅσῳ μεγάλην δρμὴν καὶ ἂν ἔχῃ ὁ ποταμὸς ὅταν πλημμυρῇ, νὰ μὴ δύνηται νὰ τὰς φθάσῃ. Τὸ σανίδωμα τοῦτο ἐπιστρώννουσι δι' ἀργίλλου, ἣν ταχέως ἀποξηραίνει ὁ ἥλιος, ὥστε ἀκινδύνως ἔπειτα δύνανται νὰ ἀνάψωσιν ἐπ' αὐτῆς πῦρ. Στεγάζουσι τὴν οὕτω διατεθεῖσαν καλύβην διὰ φυλλωμάτων, ἐξαρτῶσιν ἀπὸ δύο κλάδων κρεμαστὸν στρῶμα, ἐρείδουσιν ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τοῦ οἰκίσκου των, ὡς κλίμακα, δοκὸν ἐντετμημένην, ἧς ἡ ἄλλη ἄκρα εἶνε ἐμβεβυθισμένη εἰς τοῦ ποταμοῦ τὴν κοίτην, καὶ οὕτω περατοῦσι τὸ ἔργον των. Ἡ ἐγκατάστασις εἶνε πλήρης. Καὶ κατακλυσμὸς ἂν ἐπέλθῃ, οἱ Γουαρανοὶ (οὕτω καλοῦνται) εὑρίσκονται ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς τὸ ἐναέριον οἴκημά των, ὡς ἂν εἰς ἀσάλευτον κιβωτόν. Καὶ οὔτε χρείαν ἔχουσι νὰ συλλέγωσι προμηθείας διὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἡ πλημμυρὰ θὰ διαρκέσῃ, οὔτε πολὺ φροντίζουσι περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν χελωνῶν, ἂν ταῦτα γίνωνται ἅφαντα εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπερχυθέντος ποταμοῦ· εὐκόλως δύνανται εἰς ἄλλην ὥραν τοῦ ἔτους νὰ τὰ ἀγρεύσωσι.

Πλησίον των εἶνε ὁ φοίνιξ, ὅστις ἐπαρκεῖ εἰς ὅλας των τὰς χρείας. Ἀπὸ τῶν μίσχων τοῦ γιγαντώδους δένδρου σχηματίζουσι τὰ τόξα καὶ τὰ βέλη των, ἀπὸ τῶν νευρωδῶν ἐξοχῶν τῶν νεοθαλλῶν του φύλλων πλέκουσι σχοινία, ψιάθους καὶ ἐλαφρὰ περιβλήματα, διὰ τῶν μεγαλητέρων του φύλλων ἐπιστεγάζουσι τὰς καλύβας των καὶ ἀπὸ τοῦ στελέχους του κατασκευάζουσι σανιδώματα, περιφράγματα καὶ οἰκιακὰ σκεύη παντοῖα. Οἱ καρποὶ τοῦ φοίνικος, οἵτινες ἐμβαλλόμενοι εἰς τὸ ὕδωρ καθίστανται ἡδύτατοι τὴν γεῦσιν, παρέχουσιν αὐτοῖς καλὴν τροφήν, καὶ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ του ἐξάγουσι δροσιστικὸν χυλόν, ὅστις διὰ τῆς ζυμώσεως μεταβάλλεται εἰς ποτὸν μεθυστικόν. Ἡ ἐντεριώνη αὐτοῦ τέλος, ἀφοῦ ξηρανθεῖσα ξυσθῇ διὰ τοῦ τρίπτου ἢ ἄλλως τριβῇ, παρέχει θρεπτικώτατον ἄλευρον, ἐξ οὗ κατασκευάζουσι δίπυρα.

Παρέχει λοιπὸν ὁ φοίνιξ εἰς τοὺς Γουαρανοὺς ἄρτον, οἶνον, ἱμάτια καὶ πᾶν ὅ,τι χρήσιμον εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον.

Καὶ αἱ ἀπὸ τῶν φοινίκων κρεμώμεναι κατοικίαι αὗται εἶνε ἀρχαῖαι, ἀλλ' ἀρχαιοτέρα εἶνε ἡ σκηνή. Ἡ σκηνὴ εἶνε τὸ πατριαρχικὸν οἴκημα, οὗ συχνότατην ποιεῖται μνείαν ἡ Ἁγία Γραφή.

Ὁ Νῶε ἐκοιμᾶτο ἐν τῇ σκηνῇ του, ὅτε ὁ Σὴμ καὶ ὁ Ἰάφεθ ἐκάλυψαν τὴν γυμνότητα αὐτοῦ.

Ὁ Ἀβραὰμ παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς του ὑποδέχεται τοὺς θείους ἀγγέλους.

Οἱ Ἰσραηλῖται διατρέχοντες τὴν ἔρημον ἐντὸς σκηνῆς φυλάττουσι τὴν κιβωτόν.

Οἱ δὲ προφῆται παντοιοτρόπως μνημονεύουσι τῆς σκηνῆς. Καὶ νῦν ἔτι ἐν πολλῇ χρήσει εἶνε ἡ σκηνή. Καὶ οἱ εἰς ἐρήμους χώρας

1. Βουκένταυρος ἐκαλεῖτο ἐν Βενετίᾳ, διότι βουκενταύρου εἰκόνα ἔφερεν ἐπὶ τῆς πρώρας, ἡ κυριωτάτη καὶ πολυτελεστάτη γαλέρα, ἥτις ἐχρησίμευεν εἰς τὰς μεγάλας τῆς πολιτείας ἐκείνης τελετάς. Ἐπὶ τοῦ Βουκενταύρου φάλιστα ἐπιβαίνων ἑκάστοτε ὁ νέος Δόγης, ἐνυμφεύετο, κατὰ τὰ εἰθισμένα, τὴν Ἀδριατικήν, ῥίπτων εἰς τὸ πέλαγος χρυσοῦν δακτύλιον. Σ. Μ.

δδοιποροῦντες τὴν μεταχειρίζονται, καὶ οἱ στρατιῶται ἐν στρατείᾳ, καὶ οἱ χρυσωρύκται τῆς Καλιφορνίας· ἀλλὰ καὶ πολλὰ νομαδικὰ φῦλα καὶ πολλοὶ ἀπολίτιστοι λαοὶ ὑπὸ σκηνὴν διάγουσι τὸν βίον.

Εἰς τὴν βόρειον ἐσχατιὰν τῆς Εὐρώπης κατοικεῖ ἡ Λαπωνικὴ φυλή. Σοφός τις καθηγητής, ὁ κ. Νίλσων, ἀπέδειξε διὰ πολυμόχθων ἐρευνῶν ὅτι οἱ Λάπωνες κατεῖχον ἄλλοτε τὰς μεσημβρινὰς τῆς Σουηδίας ἐπαρχίας, ὁπόθεν φυλὴ ἄλλη, ἰσχυροτέρα καὶ εὐψυεστέρα, ἐξεδίωξεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς ὤθησε μέχρι τῆς σκοτεινῆς καὶ κατεψυγμένης χώρας, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου μέχρι τῆς παγωμένης θαλάσσης.

Διὰ τὴν μεγάλην Λαπωνικὴν οἰκογένειαν ὁ τάρανδος εἶνε ὅ,τι διὰ τοὺς Γουαρανοὺς ὁ φοίνιξ, διὰ πολλοὺς τῆς Ὠκεανίας λαοὺς τὸ ἀρτόδενδρον, διὰ τοὺς Ἰνδοὺς τοὺς κατοικοῦντας τῆς δυτικῆς Ἀμερικῆς τὰς πεδιάδας ὁ ἄγριος ταῦρος (βουβάλι), διὰ τοὺς Γροενλανδοὺς ἡ φώκη. Ὁ τάρανδος παρέχει εἰς τοὺς Λάπωνας τὴν καθημερινὴν τροφήν· γάλα, ὅπερ ἀναμιγνύουσι μετά τινων ἀγρίων καρπῶν καὶ κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτοῦ βούτυρον, κρέας, ἐξ οὗ μέρος μὲν τρώγουσι, μέρος δὲ ἀνταλλάσσουσιν ἀντὶ ἄλλων χρειωδῶν πραγμάτων, δέρματα, ἐξ ὧν ἐνδύονται. Ἀλλὰ καὶ ῥάμματα κατασκευάζουσιν ἐκ τῶν μυώνων καὶ τῶν νεύρων τοῦ ταράνδου, καὶ σκεύη διάφορα ἐκ τῶν κεράτων αὐτοῦ. Τὸ θέρος, τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ζῶον φέρει τοὺς πασσάλους τῆς σκηνῆς, τὸν χειμῶνα, σύρει ἐπὶ τῆς χιόνος τὸ ἔλκηθρον.

Παρετήρησαν δὲ οἱ γλωσσολογοῦντες ὅτι ἐνῷ ἡ διάλεκτος, ἣν ὁμιλοῦσιν οἱ Λάπωνες, δὲν ἔχει οὐδεμίαν λέξιν ἐπιστημονικήν, οὐδεμίαν ἔκφρασιν ἀφηρημένης ἐννοίας, οὐδένα ὅρον δηλοῦντα τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν πολυτέλειαν, ἀπ' ἐναντίας καὶ τὸ ἐλάχιστον μόριον τοῦ ἀγαπητοῦ ταράνδου ἔχει χωριστὴν ἐν αὐτῇ ὀνομασίαν.

Τὸ παντοτεινὸν μέλημα τῶν Λαπώνων εἶνε τὰ ποίμνιά των, οἱ τάρανδοί των, τοὺς ὁποίους ὡς νομάδες περιάγουσιν ἵνα βοσκήσωσιν. Ἀλλὰ ἡ μόνη νομή, ἣν τὰ ταλαίπωρα ζῶα εὑρίσκουσιν εἰς τὴν ἄκαρπον ἐκείνην χώραν, εἶνε ὁ λειχήν, ἀραιῶς φυόμενος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· τάχιστα δὲ τὸν ἐξαντλοῦσι. Ἄγει δὲ τοὺς τάρανδους του ὁ Λάπων ἀπὸ βοσκῆς εἰς βοσκήν, καὶ συχνὰ ὁδοιπορεῖ τὴν νύκτα ἵνα βοσκήσωσιν ἐκεῖνοι τὴν ἡμέραν. Ἐλεειναὶ ὁδοιπορίαι ὑπὸ βαρὺν καὶ ὁλοσκότεινον οὐρανὸν καὶ ἐν χώρᾳ ξηρᾷ καὶ ἀγόνῳ, ἐν ᾗ 30 ἢ 40 βαθμῶν εἶνε τὸ ψῦχος τὸν χειμῶνα, καὶ ὑπὸ παντοίων ζωϋφίων καταμαστίζεται τὸ θέρος ὁ ὁδοιπόρος! Καὶ καταφύγιον ἄλλο οὐδὲν, εἰμὴ ἡ μονήρης σκηνή, ἣν ἀπαρτίζουσιν ὀλίγοι πάσσαλοι ἐμπηγμένοι εἰς τὴν γῆν καὶ χονδρά τινα ῥάκη ἢ ταράνδων δέρματα.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ςενοῦ, τοῦ πενιχροῦ ἐκείνου περιβόλου, εἶνε ἡ ἑστία, ἔνθα ἀνάπτουσι δέσμας χλωρῶν θάμνων ἀναδιδούσας καπνὸν πυκνὸν, ναυτιώδη, πνιγηρόν. Καὶ ἐκεῖ, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ παρασκευάζει τὴν καθημερινὴν τροφὴν ἢ ἐπιμελεῖται τὰ τέκνα της, ὁ Λάπων ὑποκαθέζεται χαμαὶ, ἀκίνητος, σιγηλὸς, ἀπαθὴς τὴν ὄψιν καὶ ἔχων χωμένας τὰς χεῖρας εἰς τὰς εὐρείας χειρίδας τοῦ ἱματίου του.

Ταλαίπωροι Λάπωνες! Τοὺς εἶδον μετὰ μελαγχολικῆς καὶ συμπαθητικῆς συγκινήσεως ἐν τοῖς μόχθοις τῆς ἐργασίας των. Πόσην ἠσθάνοντο χαρὰν ἅμα τις τοῖς ἔδιδε ὀλίγην ῥακὴν ἢ ὀλίγον καπνὸν, ἐκεῖνοι, οὓς συνήθως κατέχει λυπηρὰ ῥαθυμία καὶ πρᾷος εἰς τὴν τύχην ὑποταγή. Τοὺς εἶδον. Θέλουσιν ἐκλείψει ἴσως ποτὲ πάντες ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἤδη πολὺ ὠλιγόστευσαν καὶ βαθμηδὸν ὀλιγοστεύουσιν, ὥςτε δύναταί τις νὰ προϊδῇ τὸν χρόνον, ὅτε ἡ ἄλλοτέ ποτε πολυάριθμος αὕτη φυλὴ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΧΑΥΙΕΡ ΜΑΡΜΙΕΡ.

Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Ὁ ἀπρίλιος εἶναι ὁ μὴν, καθ' ὃν οἱ Χριστιανοὶ ἑορτάζουσι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς οἱ Ἐθνικοὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς φύσεως. Ὡς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐστάλη ποτὲ ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἄννα εἰς τὴν τοῦ Καϊάφα, οὕτω, κατὰ μίμησιν τῆς ματαίας ἐκείνης πορείας καὶ ἀποστολῆς, ἀσεβὴς συνήθεια ἀνέκαθεν ἐπεκράτησε νὰ στέλλωνται οἱ εὐπάτητοι «εἰς τὴν πρώτην ἀπριλίου.» Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔθιμον ἦτο ἐν χρήσει πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Περὶ τὰ τέλη μαρτίου ἑορτάζουσιν οἱ Ἰνδοὶ ἑορτὴν, Χουλὶ καλουμένην, καθ' ἣν οἱ ἠλίθιοι ἐπὶ παντοίαις προφάσεσι στέλλονται τῆδε κἀκεῖσε ὅπως ἐκτελέσωσι παραγγελίας ἀσκόπους. Παρομοίαν ἑορτὴν εἶχον τὸ πάλαι οἱ Ἰσραηλῖται καὶ οἱ Ἕλληνες (ἀποδιδρασκίνδα), ἥτις διεδόθη ἔπειτα ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Τὸν ἀπατώμενον καλεῖ ὁ Ἄγγλος «μωρὸν τοῦ ἀπριλίου» (an April fool), τὴν δὲ πρωτομηνίαν «ἡμέραν τῶν μωρῶν» (fool's day.) Οἱ Γάλλοι τὴν καλοῦσι «poisson d'Avril»· ἐρωτώμενοι δὲ περὶ τῆς ἐπωνυμίας, λέγουσιν «οἱ ἰχθύες, οἱ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς μεγάλης ἑβδομάδος περισσεύοντες, εἶναι τὸ σύμβολον τῆς μωρίας!» Ἀλλ' οὐδεμία ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι καὶ τὸ γαλλικὸν ἔθιμον προέκυψε κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐκ τῆς διὰ προσωπιδοφόρων παραστάσεως τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ «la passion d'Avril», ὁπόθεν οἱ ἀμαθεῖς διαστρέψαντες ἔπειτα τὴν φράσιν εἶπαν «poisson d'Avril.»

Ἡ πρώτη ἀπριλίου ἐπρωταγωνίστησεν ἄλλοτε ἔν τε τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος κατὰ προτροπὴν τοῦ ὑπουργοῦ του, ἐπιχειρήσας νὰ προσαρτήσῃ τὴν Λωραίναν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐτήρει δέσμιον τὸν τῆς Λωραίνης δοῦκα μετὰ τῆς συζύγου του ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πόλει Λουνεβίλ. Τῇ πρώτῃ ἀπριλίου, λίαν πρωΐ, ἅμα ἀνοιχθεισῶν τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου, ὁ δοῦξ καὶ ἡ δούκισσα ἐξῆλθον πενιχρὰ ἐνδεδυμένοι καὶ βαστάζοντες ἐπὶ τῶν ὤμων κοφίνους ὅπως δῆθεν ἀγοράσωσι τροφὰς ἐκ τῆς πόλεως. Ὁ φρουρὸν στρατιώτης τοὺς ἀφῆκε νὰ διέλθωσι· γυνή τις δὲ, ἀναγνωρίσασα καθ' ὁδὸν τὸ ὑψηλὸν ζεῦγος, ἔδραμε καὶ ἐδήλωσε τὸ μυστικὸν τρέμουσα πρὸς τὸν στρατιώτην· ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν διέκοψεν ἀποτόμως λέγων «δὲν μὲ ἀπατᾷς· εἶναι ἡ πρώτη ἀπριλίου.» Ὅσον ἐκείνη ἐπέμενε, τοσοῦτον ὁ φρουρὸς ἐγέλα· διηγήθη ὅμως τὸ ἄκουσμα πρὸς τὸν ἀξιωματικόν. «Oh quel joli poisson d'Avril», ἀνέκραξε καὶ οὗτος γελῶν, σὲ ὑπέλαβεν ἠλίθιον.» Καὶ οὗτος ὅμως, ὡσανεὶ θέλων νὰ ἀποφύγῃ πάντα ἔλεγχον τοῦ συνειδότος, ἀνακοινοῦται τὸ συμβεβηκὸς πρὸς τὸν φρούραρχον ἱππότην Βρασσάκ. «Μήπως ἀπώλεσας τὰς φρένας; ἠρώτησεν οὗτος μετὰ βλοσυροῦ βλέμματος· σιώπα, εἰ δὲ μὴ θὰ καταγελασθῇς ὑφ' ἁπάσης τῆς φρουρᾶς.» Μετ' ὀλίγον ἔπαθεν ὁ φρούραρχος ὅ,τι καὶ οἱ ἄλλοι δύο, παραγγέλλει δὲ τῷ ἀξιωματικῷ νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ἦσαν ἐν τῷ θαλάμῳ των ὁ δοῦξ καὶ ἡ δούκισσα. Ὁ ἀξιωματικὸς κρούει τὴν θύραν καὶ ἐρωτᾷ ἐὰν ἀνέστη ἐκ τῆς κλίνης τὸ ὑψηλὸν ζεῦγος· ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶπε βαιᾷ τῇ φωνῇ: «Πρὸς Θεοῦ, μὴ κραυγάζετε, διότι ἐξυπνίζετε τὸν βαθέως κοιμώμενον κύριόν μου.» Οὕτω δὴ παρῆλθον ὀκτὼ ὧραι, καθ' ἃς ὁ δοῦξ καὶ ἡ δούκισσα ἔσχον καιρὸν νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια. Ἀπεριγραπτος ὑπῆρξεν ἡ λύσσα τοῦ Βρασσάκ, βεβαιωθέντος κατόπιν ὅτι «ἡ πρώτη ἀπριλίου τοὺς εἶχε στείλῃ εἰς τὸν ἀπρίλιον.» Πάντες οἱ ὑπηρέται καὶ θεράποντες ἐδέθησαν δι' ἀλύσεων· δὲν εἶχον ὅμως τί νὰ ὁμολογήσωσι, διότι αὐτὸς ὁ δοῦξ οὐδενὶ ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ τὸ ἀπόρρητον ἵνα πάντες ἐν ἀγνῇ συνειδήσει ὀμόσωσι περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀθῳότητος.

Τῇ πρώτῃ ἀπριλίου 1805 οἱ δύο σύμβουλοι τοῦ κράτους Regnault de Saint-Jean d'Angely καὶ Carion de Nisas ἔλαβον πλαστὸν ὑπουργικὸν ἔγγραφον δι' οὗ ἐκελεύοντο νὰ μεταβῶσιν ἀνυπερθέτως εἰς Φονταινεβλὼ καὶ συνδιαλεχθῶσι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα, πρὶν καταβῇ οὗτος ἐκ νέου εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Regnault ἐμίσθωσε ταχυδρομικὴν ἅμαξαν καὶ ἵππους καὶ ἔφθασεν εἰς Φονταινεβλώ· ὁ Ναπολέων τῷ εἶπε μετ' ἀδιαφορίας: «Δὲν σὲ περιέμενον.» Πλήρης ὀργῆς ὁ πεπλανημένος κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀσεβοῦς· ἀλλὰ, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐρεύνας τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας, οὐδὲν κατώρθωσε νὰ μάθῃ. Ὁ Nisas ἐφάνη φρονιμώτερος. «Μεγαλειότατε, εἶπεν, δὲν ἀδημονῶ ὅτι διεπαιδαγωγήθην τῇ πρώτῃ ἀπριλίου, διότι ἔσχον ἀφορμὴν νὰ προσενέγκω σοι τὸν σεβασμόν μου καὶ ἐν ὥρᾳ ἀσυνήθει.» Ὁ Ναπολέων ἐμειδίασεν· ὁ δὲ Nisas πανταχοῦ διήγειρε γέλωτα ἀφηγούμενος τὸ συμβεβηκός.

Πέτρος ὁ μέγας ἐποίησεν ἀνάστατον πόλιν ὁλόκληρον ἀρχομένου τοῦ μηνὸς ἀπριλίου. Ἐγγὺς τῆς πρωτευούσης συνέλεξε κρύφα ἄχυρα, ξύλα καὶ ἄλλην καύσιμον ὕλην καὶ ἐποίησε πυρὰν ἔχουσαν ἑξήκοντα ὀργυιὰς μῆκος, τὴν ἐκύκλωσε δὲ διὰ διπλῆς στεφάνης στρατιωτῶν καὶ χωροφυλάκων. Περὶ μέσας τὰς νύκτας ἐτέθη τὸ πῦρ καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν ἐφαίνετο ὡσανεὶ ἐκαίετο ὅλη ἡ πρωτεύουσα. Μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐξαναστάντες τοῦ ὕπνου ἔτρεχον, ἐκραύγαζον, ἐζήτουν ἀντλίας κ.τ.λ. Προσεγγίσαντες δὲ τελευταῖον ἵνα σβέσωσι τὸ πῦρ ἤκουσαν παρὰ τῶν στραφέντων αἴφνης ὁπλιτῶν: «Σήμερον εἶναι ἡ πρώτη ἀπριλίου.»

Τῇ 23 μαρτίου 1798 ἀπανταχοῦ τοῦ Λονδίνου ἐτοιχοκολλήθησαν προκηρύξεις, καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐπαναληφθεῖσαι, καθ' ἃς «μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, καὶ δὴ καὶ περὶ τὴν μεσημβρινὴν ὥραν ἔμελλε νὰ γίνῃ περιεργοτάτη καὶ τέως ἀθέατος λιτανεία γερόντων καὶ γραιῶν, χηρῶν καὶ ἀποχήρων, ἐγγάμων καὶ διεζευγμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νέων καὶ νεανίδων, παίδων καὶ κορασίων, εἰς ἣν προσεκαλοῦντο οἱ πολῖται παντὸς φύλου, τάξεως καὶ ἡλικίας.» Κατὰ τὴν τεταγμένην ἡμέραν καὶ ὥραν μυριάδες λαοῦ περιέμενον ἐναγωνίως ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἄλλοι δὲ πλεῖστοι προέκυπτον ἐκ τῶν παραθύρων καὶ τῶν ὀροφῶν. Αἴφνης ἐκ τοῦ μέσου τῆς ἀναρίθμου πληθύος ἠκούσθη στεντόρειος φωνὴ λέγουσα: «Πρώτη ἀπριλίου.»[1]

ΧΡΟΝΟΣ

Μόνην καὶ ἀμέριστον ἰδιοκτησίαν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸν χρόνον, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ εἶναι ἀβέβαια. Ὁ χρόνος εἶναι τὸ ὕφασμα δι' οὗ κατεσκευάσθη, ὡς εἶπέ τις, ὁ βίος ἡμῶν. Καὶ ὅμως, ἐνῷ πρὸ παντὸς ἄλλου ἔπρεπε νὰ φειδώμεθα αὐτοῦ, ἡμεῖς ἐξ ἐναντίας καταναλίσκομεν αὐτὸν ἀφρόνως. Καὶ ἀληθῶς μὲν πάντες οἱ σοφοὶ παραγγέλλουσιν ἐκ συμφώνου τὸ «φείδου χρόνου», τὸ παράγγελμα ὅμως ὀλίγον εἰσακούεται. Ὅθεν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν μετὰ τοῦ Σενέκα ὅ,τι ἔγραφε περὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ γενεᾶς, ἤτοι· «Μέρος μὲν τοῦ βίου ἡμῶν δαπανῶμεν μὴ πράττοντες τὸ ἀγαθὸν, ἕτερον δὲ μέρος οὐδὲν πράττοντες, καὶ τὸ ὅλον σχεδὸν πράττοντες τὰ μὴ προσήκοντα.»

1. Κλειώ.

Τὸ ἐνεστὼς εἶναι τὸ μόνον μέρος τοῦ χρόνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐνέργεια ἡμῶν γίνεται ἄμεσος. Ἀλλ' ἡμεῖς πολλάκις περιφρονοῦμεν αὐτό, κατατριβόμενοι εἰς ματαίους πόθους καὶ εἰς φαντασιοκοπίας, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως κατακρίνει ἡμᾶς φιλόσοφός τις ὡς ἐξαντλοῦντας τὸν βίον εἰς ἀνεύρεσιν πόρων τοῦ ζῆν. Ἂν παρέλθῃ μάτην ἡ σημερινὴ περίστασις πρὸς ἀγαθοποιΐαν, τίς σὲ βεβαιοῖ ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ; Φρόνει ὡς ὁ Καῖσαρ καὶ πίστευε, ὅτι ἀναβάλλων εἰς αὔριον τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον ἠδύνασο νὰ πράξῃς σήμερον, οὐδὲν ἔπραξες.

Ἡ φύσις ἐδωρήσατο εἰς ἡμᾶς ὀλίγα ἔτη, καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν ἀφαιρεῖ τὰ ἡμίση σχεδὸν χάριν τοῦ ὕπνου, τῆς ἀληθινῆς ταύτης εἰκόνος τοῦ θανάτου. Τῆς μὲν βρεφικῆς ἡλικίας αἱ ἡμέραι ὁμοιάζουσιν ὀλίγον πρὸς τὴν ζωήν, τοῦ δὲ βαθέος γήρως τὰ ἔτη δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν βρεφικῶν. Ἂν δὲ λογαριάσῃς καὶ τὸν χρόνον τῶν ἀσθενειῶν, τῶν θλίψεων καὶ τῆς ἀκουσίας ἀργίας, θὰ ἴδῃς ὅτι ὀλίγαι ἡμέραι ἀπολείπονται ὅπως ἀπολαύσῃς τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου, καὶ ὅτι, μίαν μόνον ἡμέραν ἀπολέσας, ἐζημιώθης κατὰ πολύ.

Τὸ ἐνεστὼς ἐξήρτηται ἀπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βασανιζόμεθα ὑπὸ ἀναμνήσεων καὶ ταραττόμεθα ὑπὸ ἐλπίδων καὶ φόβων, ὧν ἕνεκα βαρυνόμεθα τὸ παρὸν ἢ ἀφίνομεν αὐτὸ νὰ διαρρεύσῃ.

Καὶ ναὶ μὲν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀπολαύῃ τοῦ παρόντος, μετὰ φρονήσεως ὅμως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παρὸν γίνεται ταχέως παρελθόν, ἀνάγκη νὰ ἦναι ἡ ἀπόλαυσις τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ λυπῇ τὴν συνείδησίν σου, ἀλλὰ τοὐναντίον ν' ἀφῆκε γλυκείας ἀναμνήσεις, καθόσον καὶ αὐταὶ ἀποτελοῦσιν εὐτυχίαν.

Εἴδομεν πόσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φειδώμεθα τοῦ χρόνου καὶ νὰ δαπανῶμεν αὐτὸν οὕτω πως ὥστε οὔτε νὰ μετανοῶμεν, οὔτε νὰ λυπώμεθα. Καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ φρόνησις· ἀπαιτεῖ ὅμως καί τι ἄλλο ἐπίσης σπουδαῖον, ἤτοι τὴν περὶ τοῦ μέλλοντος πρόνοιαν, περὶ ἧς χρεία νὰ φροντίζωμεν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας.

Ἐὰν παραφερόμενοι ὑπὸ τῶν παθῶν παραδιδόμεθα ὅλως εἰς προσκαίρους ἀπολαύσεις, οὐδόλως σκεπτόμενοι περὶ τῶν λυπηρῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀπρονοησίας ἡμῶν, δημιουργοῦμεν τὴν μέλλουσαν ἡμῶν δυστυχίαν καί, χάριν μικρᾶς ἀπολαύσεως, παρασκευάζομεν εἰς ἑαυτοὺς πεντήκοντα ἐτῶν βασάνους, παίζοντες, οὕτως εἰπεῖν, ὁλόκληρον τὸν βίον χάριν κέρδους μιᾶς στιγμῆς.

Καὶ ἐντεῦθεν ἡ μωρὰ ροπὴ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν σπατάλην τὴν φέρουσαν εἰς τὸν ὄλεθρον· ἐντεῦθεν ἡ σκληρότης ἡ γεννῶσα τὴν ἐκδίκησιν· ἐντεῦθεν ἡ φιλοδοξία, ἡ ἀδιαφοροῦσα διὰ τὴν πτῶσιν· ἐντεῦθεν αἱ καταχρήσεις, αἱ ἀψηφοῦσαι τὰς ἀσθενείας, καὶ ἐντεῦθεν ἡ περιφιλαυτία, ἡ μὴ προβλέπουσα τὴν παρακολουθοῦσαν αὐτὴν ἀπομόνωσιν.

Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὀ' ἀπεφεύγομεν πάντας τοὺς κινδύνους τῆς πλάνης καὶ τοῦ ἐλαττώματος, ἂν, πρὶν ἀκούσωμεν τὴν ἰσχυρὰν φωνὴν τῆς ἐπιθυμίας, ἐσυμβουλευόμεθα τὸ παρελθὸν καὶ ἀνεγινώσκομεν ὀλίγον τὸ μέλλον.

Ἀλλὰ συμβουλευόμενοι τὸ παρελθὸν, δέον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φρονήσεως, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φόβου. Ἂς μὴ κυριευώμεθα ὑπὸ τῆς δειλίας· διότι ὁ μὴ τολμῶν οὐδὲν ἀποκτᾷ. Ἀξιολογώτατον δὲ τὸ σύνθημα τῶν ἀρχαίων ἱπποτῶν· «Πράττε τὸ καθῆκον καὶ ἂς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ.»

Καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἂν θέλωμεν νὰ γίνωμεν κύριοι τοῦ χρόνου καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν πρόοδον αὐτοῦ γλυκεῖαν καὶ ἐλαφρὰν, ἂς μετριάσωμεν τὰς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς φόβους ἡμῶν, ἂς ἀπολαύσωμεν τοῦ παρόντος οὐ μόνον μὴ βλάπτοντες τὸν πλησίον, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶντες αὐτὸν τὸ κατὰ δύναμιν.

Ὁ ἀληθὴς σοφὸς καθίσταται τρισμακάριος ὁσάκις στρέφων τὰ βλέμματα εἰς τὰ ὀπίσω βλέπει ὅτι κατὰ τὸ εὐγενὲς αὐτοῦ στάδιον ἐνίκησε τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ κατέλιπεν ἴχνη ἐργασίας καὶ ἀρετῆς.

Τὴν ἀρχαίαν ταύτην συμβουλὴν πάντες γινώσκουσι καὶ τιμῶσιν· ἀλλὰ καὶ διὰ τί δὲν ἐφαρμόζουσιν αὐτήν; διότι ἡ ἐφαρμογὴ εἶναι δύσκολος.

L. P. DE SÉGUR.

ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Κατὰ τὰς μελέτας τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν καὶ διαφόρους ἐρεύνας ἱστορικῶν καὶ οἰκονομολόγων, ἕκαστος ἄνθρωπος, ἐχόντων κανονικῶς τῶν κατ' αὐτὸν, διαιτώμενος μὲ μέτρον, καὶ λαμβάνων ὅλας τὰς προφυλάξεις, ὅσας ἀπαιτεῖ ἡ ὀρθὴ ὑγιεινὴ, δύναται νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ ζήσῃ (μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἐκτάκτων δυστυχημάτων καὶ τῶν κληρονομικῶν ἀσθενειῶν) κατὰ μέσον ὅρον μακροχρονιώτερον παρὰ εἰς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας.

Κατὰ τὰς νεωτέρας στατιστικὰς, ἰδοὺ ἡ κατὰ μέσον ὅρον αὔξησις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς·

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἦτο	ἔτη	23	
Πρὸ τοῦ 1789	»	28	καὶ μῆνας 9
Τὸ 1817	»	31	» 8
Τὸ 1834	»	34	
Τὴν σήμερον	»	40	

Τὰ κυριώτερα αἴτια, ἐξ ὧν ἐπῆλθεν ἡ αὔξησις αὕτη τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς, εἶνε βεβαίως ἡ γενικὴ εὐζωΐα, ἡ διάδοσις τοῦ ἐμβολιάσματος, τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν θάνατον πολλὰ θύματα, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐφαρμογὴ τῆς δημοσίας καὶ τῆς κατ' οἶκον ὑγιεινῆς.

Τῆς μέσης λοιπὸν διαρκείας τῆς ζωῆς οὔσης τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὁ ἄνθρωπος εἶνε καλὸν νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην· ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶνε καλὸν νὰ προσπαθήσῃ νὰ παρατείνῃ καὶ ἐπέκεινα τοῦ ὁρίου τούτου τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεώς του. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπισπεύδει τὸ τέλος του διὰ τῶν καταχρήσεων παντὸς εἴδους, ὁποία ἡ κατάχρησις τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἡδονῶν, οἱ ἐκ τῶν ὑποθέσεων δυσάρεσοι περισπασμοί, οἱ κόποι, ἡ κατάχρησις τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, ἀπερισκεψίαι κτλ. Ταῦτα εἶνε οἱ μεγαλείτεροι ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ ἐναντίας οἱ ὅροι τῆς μακροβιότητος, πλὴν ὅσων ἀνωτέρω ἀπηριθμήσαμεν, εἶνε καὶ ὁ γαλήνιος βίος, εὐτυχὴς γάμος καὶ τεκνοποίησις, διότι ὁ ἔγγαμος ζῇ κατὰ τὸ τρίτον πλειότερον παρὰ τὸν ἄγαμον, ἡ ἀπουσία ἀνωφελῶν φροντίδων, ἡ ἀπλότης τῶν ὀρέξεων, ἡ διατριβὴ εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ κλίμα ὑγιεινόν. Γ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

19.—Διατὶ τὰ ἀερόστατα ἀνίπτανται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἂν καὶ πολλάκις τὰ ἐπιβαρύνουσι μὲ μεγάλα φορτία;

Διότι, ὅπως ἐξηγήσαμεν εἰς προηγουμένην ἐρώτησιν, τὸ ὑδρογόνον διὰ τοῦ ὁποίου πληροῦσιν αὐτὰ εἶναι 13 ἕως 14 φορὰς ἐλαφρότερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Πολλάκις ἀντὶ ὑδρογόνου μεταχειρίζονται τὸ ἀεριόφως (γκὰζ), διὰ τοῦ ὁποίου φωτίζεται καὶ ἡ πόλις μας κατὰ τὰς νύκτας.

Πρὶν ἢ ὅμως ἐφαρμόσωσιν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην τὸ ὑδρογόνον ἢ τὸ ἀεριόφως, μετεχειρίζοντο τὸν θερμὸν ἀέρα, ὡς τοῦτο βλέπομεν πολλάκις καὶ σήμερον εἰς δημοσίας διασκεδάσεις. Ὁ ἀὴρ θερμαινόμενος διαστέλλεται, γίνεται ἑπομένως ἀραιότερος καὶ ἐλαφρότερος τοῦ περιβάλλοντος ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ἀεροστάτου, τῆς ἀεροπόρου ταύτης σφαίρας, ὑπάρχει ὀπὴ, ἔνθα τίθεται βάμβαξ ἢ ἄλλο τι πεποτισμένον δι' οἰνοπνεύματος, τὸ ὁποῖον ἀναφλέγεται. Ὀλίγος ἀὴρ, ὁ ἐντὸς τοῦ ἀεροστάτου εὑρισκόμενος, θερμαινόμενος ἐξογκοῦται καὶ καταλαμβάνει πολὺ μεγαλείτερον χῶρον.

Μεταξὺ τῶν μᾶλλον ριψοκινδύνων ἀεροναυτῶν ἀναφέρουσι τὸν Γκαϊ-Λουσὰκ (Gay-Lussac), ὅστις ἀνῆλθεν εἰς τὸ καταπληκτικὸν ὕψος τῶν 7 χιλ. μέτρων.

Ἠλεῖστοι ὅσοι προσεπάθησαν ν' ἀνεύρωσι τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου νὰ δύναται ὁ ἀεροναύτης νὰ διευθύνῃ τὸ ἀερόστατον κατὰ τὴν θέλησίν του, ὡς ὁ πλοίαρχος ἀτμόπλοιον, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ πηδάλιον τοῦ ἀεροστάτου. Ἀλλ' ἡ λύσις τοῦ σπουδαίου τούτου προβλήματος δὲν εὑρέθη εἰσέτι.

ΒΕΖΥΡΗΣ

Ἡ λέξις *βεζύρης* κατὰ τὴν κυριολεκτικὴν σημασίαν ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ δηλοῖ ἀχθοφόρον, ὄνομα ἀρκούντως πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀνταποκρινόμενον, ὡς φέρον τὸ ἄχθος τῶν κυβερνητικῶν ὑποθέσεων, δι' οὗ ὁ βασιλεύων φορτίζει τὸν πρῶτον ὑπουργὸν μετ' ἀπεριορίστου πληρεξουσιότητος, συνάμα δὲ καὶ μετ' ἀμερίστου εὐθύνης. Ὁ πρῶτος βεζύρης τῶν Ὀθωμανῶν (Ἀλαεδδὶν), ἀδελφὸς τοῦ κυριάρχου (Ὀρχὰν, υἱοῦ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καταλαβόντος δὲ τὴν ἀρχὴν τῷ 1326), οὔπω εἶχε τόσω μεγάλην ἐξουσίαν, ὅσῳ οἱ ὕστερον μεγάλοι βεζύραι, οἵτινες, προεδρεύοντες πολλῶν ἄλλων βεζυρῶν, διεῖπον διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς τὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης, τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ἐσωτερικῆς διοικήσεως. Ὁ Ἀλαεδδὶν, ἄπειρος ὢν τῆς πολεμικῆς, ἠσχολήθη μόνον περὶ τὰ διοικητικὰ καὶ νομοθετικὰ τοῦ προκόπτοντος βασιλείου, ὅπερ ἐνίσχυσε διὰ σοφῶν θεσμοθεσιῶν, ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐξέτεινεν αὐτὸ διὰ νέων κατακτήσεων.[1]

ΤΡΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΣΚΕΙΝ

Ὀὄκ. Μογκρὶφ ἔγραψε περὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν τρόπων τοῦ ἀρέσκειν· μία ὅμως φράσις αὐτοῦ, εἶναι ἐκφραστικωτέρα ὁλοκλήρου τοῦ βιβλίου.

«Ἀσφαλέστατον, λέγει, τρόπον τοῦ ἀρέσκειν νόμιζε τὴν διηνεκῆ λήθην σεαυτοῦ, τοσοῦτον μάλιστα τελείαν ὥστε μόνον περὶ τῶν ἄλλων νὰ σκέπτεσαι.»

Οἱ τρόποι ἄρα τοῦ ἀρέσκειν συναποτελοῦνται ἐξ εὐγενείας καὶ ἐπιεικείας ἐξηγούσης ἀγαθότητα ψυχῆς καὶ ἐκ προσοχῆς συντόνου εἰς ἐκπλήρωσιν ἀκριβῆ πάντων τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων. Γυνὴ νέα ἔχουσα καὶ πνεῦμα καὶ μάθησιν, ἄνευ ὅμως ἐπιδείξεως, συμπεριφορὰν εὐάρεστον ἀλλ' ἀφελῆ, ἔνδυμα κομψὸν ἀλλ' ἀπερίεργον, φαιδρότητα κοσμίαν, ψυχῆς γαλήνην μὴ ἀποκλίνουσαν εἰς ῥαθυμίαν, ἑνὶ λόγῳ, προτερήματα ἀφιλόκομπα, ἡ γυνὴ αὕτη, λέγω, φαίνεταί μοι πρότυπον ἐντελοῦς γυναικὸς ἄξιον μιμήσεως. Ἡ νέα γυνὴ, ἡ συναισθανομένη καλῶς τὰς ἀρχὰς ταύτας, εἶναι σχεδὸν βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας της ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πρέπει δὲ καὶ πρὸς

1. Ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρ. Χάμμερ, μετ. Κ. Κρικιδῆ.

τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν νὰ δεικνύῃ σέβας, καὶ ἰδίως πρὸς τὰς ἡλικιωμένας γυναῖκας, τῶν ὁποίων ἡ μὲν καρδία αἰσθάνεται περίλυπος τὴν παρακμὴν τῆς νεότητος, ἡ δὲ εὐμενὴς ψῆφος ἑλκύει καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἐπιδοκιμασίαν. Ἂς μὴ φροντίζῃ ποτὲ πῶς ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς νέους, ἀλλὰ πῶς ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς ἐπικινδύνους αὐτῆς λάτρας, βεβαία οὖσα ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ λατρεύωσιν αὐτὴν ἔτι μᾶλλον. Διαβεβαιῶ δὲ ὅτι ὁ θρίαμβος τῆς νέας ἥτις θ' ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς ταύτας, ἔσεται ἐντελής, διαρκὴς, γενικὴ δὲ ἡ ὑπὲρ αὐτῆς ὑπόληψις.

Ν.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει καθ' ἑκάστην ν' ἀκούῃ γλυκύ τι ᾆσμα, ν' ἀναγινώσκῃ ὡραῖόν τι ποίημα, νὰ βλέπῃ ἐξοχόν τινα εἰκόνα καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ ἐκφράζῃ ὀρθάς τινας ἰδέας. Ἄλλως χάνει τὸ αἴσθημα τοῦ τελείου καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τὴν πρὸς ταῦτα τάσιν· ἀμβλύνεται.

Göthe.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὡς ἡ δρόσος τῆς πρωΐας· μόνον ἐντὸς καθαροῦ δοχείου μένει καθαρά. (Bernardin de S' Pierre.)

⁂ Τὰ παραδείγματα, ἅπερ τοσάκις εἶδες, ἡ ἰδία σου πεῖρα καὶ αὐτὴ ἡ καρδία σου ἀρκούντως σοὶ λέγουσιν, ὅτι οὐχὶ ὁ ἐν ὑψηλῷ βαθμῷ καὶ ἐν ἀξιώμασι διατελῶν ἀπολαμβάνει τὴν ἀληθῆ τιμὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀδιαφόρως ἐκ τῶν μεγάλων καὶ ἐκ τῶν μικρῶν παρὰ πάντων τιμᾶται μόνος ἐκεῖνος, ὅστις διακρίνεται ἐπὶ ἀρετῇ καὶ ἐπὶ ἰδιάζοντι εὐγενεῖ τρόπῳ. Πρὸς τὴν ἀληθῆ ταύτην λάμψιν στρέψον τὴν φιλοτιμίαν σου. Ἐὰν ὄντως ἡ ἀρετὴ σὲ ἐμπνέῃ, ἐὰν ἐν τῷ πνεύματί σου τὰ χριστιανικὰ φρονήματα ἀντικαθιστῶσι τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀλαζονείας, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον θέλεις ἐπιζητεῖ τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ τὸν ἔπαινον τοῦ πλήθους· διότι θέλει ὑπάρχει διὰ σὲ ἀνωτέρα κρίσις καὶ ποθεινοτέρα ἐπιδοκιμασία, ἡ κρίσις καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία τῆς συνειδήσεώς σου. (Zschokke.)

⁂ Ἡ ἐκπλήρωσις καθήκοντος καταλείπει πολλάκις εἰς τὴν ψυχὴν αἴσθημά τι παράμοιον μὲ τὴν τύψιν τοῦ συνειδότος, προερχόμενον ἀπὸ τὸν φόβον μήπως δὲν ἦτον ἀρκετὸν ὅ,τι ἐκάμαμεν. (Göthe.)

⁂ Ἂν ἠδύνασο νὰ ἠξεύρῃς ὅσα λέγονται περὶ σοῦ ἀπόντος, ἤθελες ἀναμφιβόλως γενῆ κοσμιώτερος καὶ ἐπιεικέστερος εἰς τὰς περὶ τῶν ἄλλων κρίσεις σου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ζῶα τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ καταστρέφωνται.

Διατί καταστρέφεις τὰς ἀράχνας καὶ ἐκεῖ ἔνθα δὲν ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ καθαριότης, ἀφ' οὗ αὗται ἐξαφανίζουσι τὰς ὀχληρὰς μυίας;

Διατί πατᾷς, εἰς τοὺς κήπους μας, τὴν ὡραίαν χρυσόμυιαν, ἥτις κυνηγᾷ τὴν κάμπην, τὸν γυμνοσάλιαγκον καὶ ἄλλα καταστρεπτικὰ ζωύφια;

Διατί σκοτόνεις τὰ μὴ φαρμακερὰ ὀφείδια, τὰ ὁποῖα οὐδένα ἄλλον βλάπτουσιν εἰμὴ τοὺς ποντικούς;

Διατί κυνηγᾷς τὸν μικρὸν καὶ ἀβλαβῆ τυφλήτην, ὁ ὁποῖος τρέφεται μὲ ἀκρίδας καὶ ἄλλα ἔντομα;

Διατί ζητεῖς νὰ καταστρέψῃς τὸν κοῦκκον, ὅστις σὲ ἀπαλλάττει τῶν εἰδεχθῶν καὶ δηλητηριωδῶν καμπῶν;

Διατί ἐξολοθρεύεις τὰ σπουργίτια, τὰ ὁποῖα μόνον ὅταν δὲ εὑρίσκωσιν ἔντομα τρώγουν ὀλίγους κόκκους σιτηρῶν, ἐξολοθρεύουσιν ὅμως κυρίως τὰ ἔντομα τὰ βλάπτοντα τὰ σιτηρά;

Διατί καταδιώκεις τὰ *σουσουράδια*, τῶν ὁποίων ἔργον εἶνε νὰ τρώγωσι σκώληκας, οἵτινες θὰ μετεβάλλοντο εἰς ἔντομα, καὶ νὰ ψυλλίζωσι τὰ ποίμνιά μας;

Διατί στένεις παγίδας κατὰ τῶν πτωχῶν μελισσοφάγων, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ζεῦγος συλλαμβάνει 120,000 σκωλήκων κατὰ μέσον ὅρον διὰ νὰ θρέψῃ τὰ μικρά του;

Διατί σκοτόνεις τὴν μικρὰν κυχινελλίδα, ἥτις τρέφεται μὲ ψείρας τῶν δένδρων;

Διατί καταστρέφεις ἀθῶα πτηνὰ καὶ χαλᾷς τὰς φωλεάς των, ἐν ᾧ ταῦτα σὲ ἀπαλλάττουσιν ἀπὸ τὰς σαρανταποδαρούσας καὶ ἀπὸ τὰς σφήκας;

Διατί πατᾷς τοὺς μικροὺς βατράχους, τοὺς ὁποίους βλέπομεν τὸ θέρος τρέχοντας εἰς τὰς ἐξοχικὰς ὁδοὺς, ἐν ᾧ οὗτοι τρώγουσι τοὺς σαλιάγκους καὶ τοὺς μύρμηκας, καὶ ὠφελοῦσιν οὕτω τὴν γεωργίαν;

Διατί σώζεις τὴν ζωὴν χιλιάδων ὀχληρῶν κωνώπων φονεύων τὸν ἐχθρόν των, τὸ νυκτοχελίδονον;

Διατί νομίζεις ὅτι εἶνε ἐχθρά μας ἡ νυκτερίς, ἡ ὁποία δὲν πειράζει ἄλλον εἰμὴ τὰς νυκτοβίους χρυσαλίδας καὶ τὰς ζήνας, κυνηγοῦσα αὐτὰς ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ χελιδὼν τὰς σκνίπας;

Τί κακὸν σὲ κάμνει ἡ μυγαλῆ καὶ ζητεῖς νὰ τὴν ἐξολοθρεύσῃς, ἐν ᾧ τρέφεται μὲ σκώληκας, ὅπως ὁ ποντικὸς μὲ σῖτον;

Διατί πιστεύεις ὅτι ἡ γλαὺξ τρώγει τὰς ὄρνιθας καὶ τὰ περιστέρια, ἐν ᾧ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές; Διατί τὴν ἐξολοθρεύεις, ἐν ᾧ τρώγει τοὐλάχιστον 6,000 ποντικοὺς κατ' ἔτος, ἀναπληροῦσα ὡς πρὸς τοῦτο ἓξ ἕως ὀκτὼ γάτους;

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.—Σελ. 181, στήλ. β', ἐν ὑποσ. ἀντὶ καὶ τῶν 110 ἐφημερίδων τῶν ἐκδιδομένων ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι, ἀνάγν. «τῶν ἐκδιδομένων ἐν Ἀθήναις γνωστοτέρων ἐφημερίδων.»

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.